

Educație muzicală
Manual
pentru clasa a VI-a

Casetă tehnică

Cuprins

1	Muzica și alte arte	
	Arta muzicii și arta cuvântului	5
	Simbioza muzicii și poeziei în lied	7
	Relația <i>muzică–dans</i> în creațiile muzicale	12
	Muzica și dansul la <i>Hora satului</i>	14
	Cum muzica reprezintă sensul dansului?	17
	Muzica și artele plastice	18
	Convenționalitatea limbajului muzical și pictural	19
	Muzica și teatrul	22
	Sincretismul artelor în spectacol	23
	<i>Evaluare</i>	26
2	Muzica și natura	
	Tema naturii în creația compozitorilor autohtoni	30
	Creații celebre dedicate naturii din tezaurul muzicii universale	35
	<i>Evaluare</i>	38
3	Muzica cu program	
	Clasificarea genurilor de muzică instrumentală	40
	Tabloul muzical	47
	Istoria – sursă de inspirație pentru muzica cu program	49
	Personalități istorice evocate în muzica cu program	50
	Lumea interioară a omului în creațiile muzicii cu program	52
	<i>Evaluare</i>	55
4	Muzica fără program	
	Caracterul pur al muzicii fără program: cum descoperim conținutul?	57
	Miniatura muzicală	58
	Expresivitatea limbajului și a formei în muzica genului de sonată	62
	Forma de sonată	63
	Sensurile sonorităților în genul de concert	66
	Reprezentări asociative în genul de simfonie	69
	<i>Evaluare</i>	72

În toate activitățile artistice din viața oamenilor are loc o comunicare. Prin limbajul artelor, oamenii se exprimă pe sine, lumea văzută sau imaginată. Cu ajutorul senzațiilor (auzul, văzul, tactilul) descoperim frumosul operei de artă, iar cu participarea emoțiilor ne apropiem sufletește, ne identificăm cu valorile ei: imagine, limbaj și formă.

Deseori, același fapt din viață devine izvor de inspirație pentru poeți, compozitori și plasticieni. Discursul unei opere artistice conține modalitatea de a gândi prin limbajul artei. Ritmul și armonia pot fi considerate elemente organizatoare ale tuturor artelor, dar și ale întregului univers. Datorită versurilor, dansului și artelor plastice, muzica dobândește o semnificație mai complexă și un plus de elocvență.

Muzica este viața sufletească umană, exteriorizată cu ajutorul sunetelor muzicale. „Menirea sfântă a muzicii este să stingă urile, să potolească patimile și să apropie inimile într-o caldă înfrățire”, spunea marele compozitor al neamului George Enescu.

PROIECT DE GRUP

„Dansul *hora* în artă”
(pagina 14)

În această unitate vei învăța:

- să comunici cu muzica prin audiție, interpretare și creație;
- să deosebești varietatea genurilor muzicale;
- să descoperi specificul genurilor muzicale academice, generate de simbioza muzicii cu alte arte;
- să compari posibilitățile expresive și descriptive ale limbajului muzical cu cele ale limbajului altor arte;
- să interpretezi expresiv repertoriul de cântece în funcție de caracteristicile poetice și muzicale;
- să urmărești și să elaborezi reprezentarea grafică a unui eveniment sonor;
- să interpretezi expresiv muzica;
- să utilizezi corect terminologia muzicală;
- să descrii impresiile trăite prin muzică în limbajul altor arte (literatură, arte plastice, coregrafie, teatru).

Arta muzicii și arta cuvântului

Te provoc!

- 1 Versul completează muzica sau muzica îmbogățește mesajul unui cântec?
- 2 Ce au comun limbajul muzicii și cel al literaturii?

Amintește-ți!

- 1 Care sunt elementele culturii de interpretare corală?
- 2 Care sunt valorile unei piese muzicale?

Cântați!

- 1 Învățați și interpretați expresiv cântecul „A ruginit frunza din vii”.
- 2 Caracterizați valorile cântecului interpretat.

Muzica și literatura reprezintă două mari ramuri ale artei. Atât creația literară, cât și cea muzicală conțin mesajul ideatic și emoțional, exprimat printr-un limbaj propriu.

Relația strânsă dintre muzică și literatură a fost percepută încă din cele mai vechi timpuri. În decursul secolelor, evoluția celor două arte s-a desfășurat într-o simbioză perfectă. Această uniune a generat diverse tradiții ale poezilor cântăreți, ale trubadurilor și minnesingerilor medievali, care scriau versuri pentru a le cânta.

Primele manifestări ale poeziei se află în strânsă legătură cu muzica și cântecul popular. Fiind cântate, versurile din folclor exprimă istoria neamului, subtile stări sufletești ale omului. Poporul a simțit nevoia de a îmbina versurile cu melodia pentru a exprima cunoașterea mai relevantă a lumii și a o transmite prin generații.

A ruginit frunza din vii

Versuri: Artur Stavri

Colecție: Dumitru Georgescu-Kiriac

Allegretto

mf 1. A ru-gi-nit frun-za din vii Și rân-du-ne-le-au ple-
cat, Pus-tii sunt la - nuri și câm-pii, Pus-tii sunt ho - re-le din
sat. Țra, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la,
la, la, la, la, la, la, la, la. Țra, la, la, la.

2. Când vioreaua va-nflori
Și rândunica va sosi,
Atunci din nou va înverzi
Frunza butucilor din vii.

3. Iar când cu flori de iasomii
Va trece vara pe câmpii,
În aur lanurile-or fi
Și hora-n sat ne-o-nveseli.

Sorginta comună a muzicii și literaturii se manifestă în diferite genuri de artă. Genurile literare – lyric, epic și dramatic – au ființat într-o strânsă unitate cu muzica vocală. Prin intermediul muzicii, textul poetic este îmbogățit, limbajul muzical fiind o prelungire și o completare a limbajului poetic.

Din timpuri îndepărtate, oamenii și-au exprimat sentimentul religios prin rugăciuni cântate. Cei mai renumiți compozitori au scris pe texte biblice compoziții muzicale, ce contribuie la crearea sentimentului de comunicare cu Dumnezeu și cu semenii săi. Frumusețea cântării religioase este asemănată, de Sfântul Ioan Hrisostom, cu „corurile îngerilor și glasurile sfinților”.

Amintește-ți!

- ① Care sunt elementele culturii audiției unei creații muzicale?
- ② În ce momente din viață sună muzica religioasă?

Te provoc!

- ① Explică, ce au comun creațiile muzicale și literare?
- ② Compară elementele limbajului vorbit și muzical (vezi tabelul de mai jos).
- ③ Comentează citatul: „Muzica este calea strălucitoare pe care poetul călătorește pentru a aduce cântecul său lumii”. (Lotte Lehmann)

Elementele limbajului vorbit	Elementele limbajului muzical
Sunet (literă)	Sunet (notă)
Silabă	Intonație
Cuvânt	Motiv
Frază (un gând terminat)	Frază (idee muzicală terminată)
Forme simple (povestire, eseu, piesă, poezie etc.)	Forme muzicale simple (monopartită, bipartită, tripartită)
Forme și genuri ample (narațiune, poem, roman etc.)	Forme și genuri ample (sonată, suită, concert, rondo, variațiuni, simfonie etc.)

Audiază!

Repertoriul muzical:

- Antonio VIVALDI, „Gloria in excelsis Deo” din cantata „Gloria”.
- Johann Sebastian BACH, Coralul „Jesus bleibet meine Freude” („Isus rămâne bucuria mea”) din cantata „Herz und Mund und Tat und Leben” („Inima și gura, fapta și viața”).
- Johann Sebastian BACH, „Tuba mirum” din Misa, în *si* minor.
- Joseph HAYDN, „By thee with bliss” din oratoriul „Creațiunea”, partea a III-a.

Explorează!

- ① Definește genurile de cantată, oratoriu și cel coral, consultând *Dicționarul muzical*.
- ② Stabilește o relație dintre textul poetic și expresivitatea limbajului muzical din compozițiile audiate.
- ③ Fredonează unele motive din creațiile audiate.

Te provoc!

- ① Audiază liedul „Păstrăvul”, de Franz Schubert.
- ② Caută în *Dicționarul muzical* informații despre genul muzical „lied”: (a) din ce limbă provine cuvântul *lied* și ce semnifică; (b) cu ce se deosebește liedul de un cântec; (c) cine sunt cei mai cunoscuți autori de lied.
- ③ Descoperă rolul expresiv și descriptiv al melodiei și acompaniamentului în liedul „Păstrăvul”.

Simbioza muzicii și poeziei în lied

Liedul a apărut din simbioza a două arte: poezia și muzica. Ca gen al muzicii culte, liedul este o compoziție muzicală vocală acompaniată de un instrument, de obicei pian, pe un text liric sau poem. Precursori ai liedului sunt romantele și cântecele populare vechi.

Operele marilor reprezentanți ai literaturii universale – Johann Wolfgang von Goethe, Heinrich Heine, Friedrich Schiller – au fost puse în valoare datorită melodiei și acompaniamentului selectat special. Liedul s-a desăvârșit ca gen și formă în creația compozitorilor romantici: Franz Schubert, Robert Schumann, Franz Liszt ș.a. Cel mai cunoscut autor de lieduri se consideră compozitorul Franz Schubert, care a compus peste 600 de creații de acest gen.

Caracterizarea muzicii liedului „Păstrăvul”, de Fr. Schubert:

Imaginea

Sufletul este vesel și ușor se respiră, domină bucuria calmă, muzica descrie armonia omului cu natura.

Se descrie imaginea senină a unei frumuseți fragile: (a) o zi strălucitoare și însorită pe malul unui pârâu; (b) un joc elegant al unui păstrăv, care se mișcă rapid în apa limpede a pârâiașului; (c) situația de amenințare și pericol pentru păstrăv, tentația și refuzul pescarului de a prinde peștișorul.

Limbajul muzical

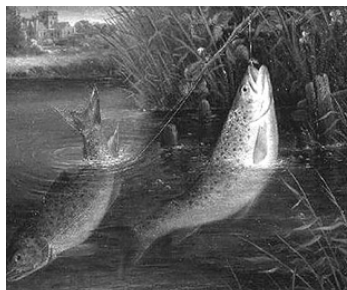
Melodie simplă, plină de avânt, apropiată cântecelor populare austriece, ornează o mișcare abilă a unui peștișor.

Desenul ritmic al melodiei mereu se repetă imitând plutirea. Domină caracterul dansant și jucăuș.

În strofa a 3-a apar intonații de recitativ în modul minor, astfel se anunță schimbarea evenimentului. Eul vocal cântă literal cuvintele poetului D. Schubert.

În **acompaniament** sună pasaje arpeggiate, care portretizează în detalii eul poetic, imitând curgerea apei din pârâu.

Forma muzicală din lied se pliază pe structurarea muzicii în trei strofe – evenimente sonore, încadrate în motivul introducerii.

Muzicograma liedului „Păstrăvul”, 1 strofă

introducere

1 frază

a 2-a frază

Fii creativ!

- ① Studiază și reprezintă con-turul melodiei, din muzico-grama propusă în imagine, pentru 1 și a 2-a strofă.
- ② Deosebește elementele gra-fice ale conturului melo-dic la introducere și fra-zele muzicale din piesa „Păstrăvul”.
- ③ Elaborează continuarea muzicogramei la piesa „Păstrăvul”, pentru strofa a 3-a, în temeiul audițiilor.

Păstrăvul

Versuri: D. Schubart
Muzică: Fr. Schubert

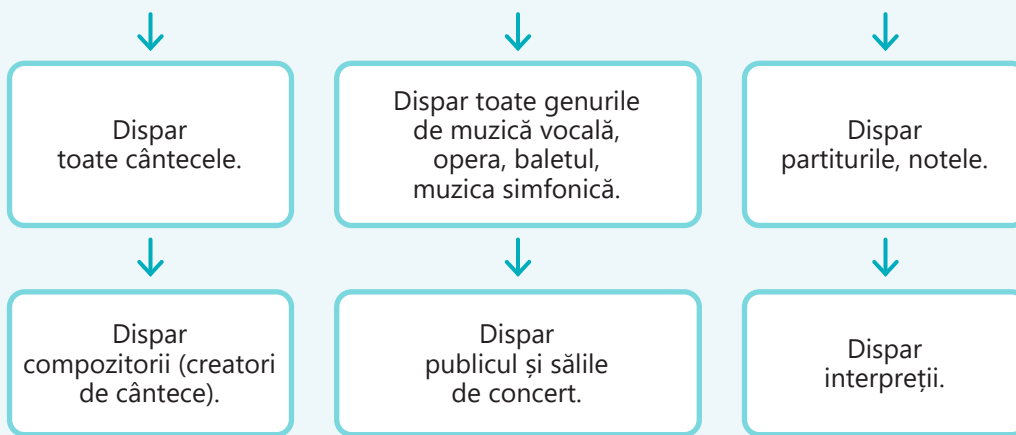
Allegretto

1. În a - pa cea cu - ra - tă Din-tr-un pâ-râu zglo - biu, Tre -
cea ca o să - gea - tă Un pă-s-trăv ar - gin - tiu. Șe -
deam pri - vind iz - vo - rul Și-a-tăt de drag mi-e - ra Să
văd cum peș - ti - șo - rul În a - pă se scăl - da, Să
văd cum peș - ti - șo - rul În a - pă se scăl - da.

2. Dar un pescar hoțește,
Ascuns lângă izvor,
Pândește cum micul păstrăv
Zburda neștiutor.

3. Gândeam că pâriășul
Cât limpede va fi,
Cu undița, vrăjmașul
Nu-l poate-ademeni.

Ce s-ar întâmpla cu muzica, dacă dispăre literatura?

Improvizează!

- ① Improvizează pe textul de mai jos un ritm la măsura de 3 timpi, cu duratele de note și pauze optime, pătrimi:

*Toamnă cu farmec,
Toamnă cu flori,
Toamnă cu soare,
Toamnă cu nori,
Toamnă de aur,
Toamnă de-argint,
Stai, nu pleca,
Să te-acușind.*

- ② Realizați un rondo vocal-coral după formula: A + B + A + C + A + D + A, unde refrenul A este melodia interpretată de toată clasa după modelul propus mai jos, iar episoadele B, C, D etc. sunt improvizațiile create.

Toam-nă, ce fru-moa-să ești!

Fii creativ!

- ① Exersează desenele ritmice la măsura $\frac{3}{4}$, propuse mai jos: cu anacruza și cruza.
- ② Alege coloritul timbral potrivit pentru acompanierea melodiei românești „Pe lângă plopii fără soț” (vezi p.10) cu elemente de percuție corporală.

Interpretați!

Învățați și interpretați expresiv romanța „Pe lângă plopii fără soț” după modelele: (a) sub formă de dialog pe fraze; (b) cu mișcări plastice ale mâinilor; (c) cu mișcări plastice folosind eșarfe colorate; (d) cu acompaniament ritmico-timbral.

Anacruza – o notă sau un grup de note care preced timpul accentuat. Anacruza formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale.

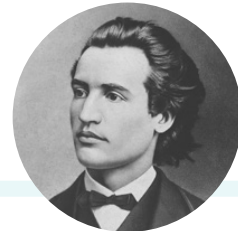

O romanță apare datorită atracției compozitorului față de un text și reprezintă o expresie a trăirilor interioare ale acestuia și ale unui poet. În Evul Mediu, romanța evoca faptele istorice sau vitejia unor eroi. În prezent, romanțele redau aspecte din viață, în care dragostea ocupă un loc aparte. Precum liedul pentru germani, șansoneta pentru francezi, cançoneta pentru italieni, romanța devine un gen de referință pentru români. Romanțele au un caracter duios, sentimental, sunt ușor de fredonat și au melodii line.

Romanța „Pe lângă plopul fără soț” (publicată pentru prima dată în 1883) se bucura de o mare popularitate. Melodia, care a transformat-o într-o creație muzicală nemuritoare, a fost compusă de un lăutar și compozitor vestit Iancu Filip, care a studiat la Conservatorul din Cernăuți și din Iași. Unele dintre celebrele romanțe pe versurile lui Mihai Eminescu au fost create chiar în timpul vieții poetului, acum mai bine de 130 de ani.

Cântați!

- 1 Intonați romanța „Pe lângă plopul fără soț”, respectând regulile de cântare vocală.
- 2 Alegeți o formulă ritmică potrivită măsurii de $\frac{3}{4}$, pentru a acompania melodia romanței.
- 3 Învățați și interpretați expresiv cântecul „Buna profesora” (vezi p. 11).

Pe lângă plopul fără soț

Versuri: Mihai Eminescu
Muzică: Iancu Filip

Vals lent

Pe lângă plopii fără soț A-de-sea am trecut;
Mă cunoș-tea vecinii toți - Tu nu mai
cunoș-te. La geamul tău ce stră-lucea
Privii atât de des; O lume
toată-n-țe - le-gea - Tu nu m-ai în-țe-les.

Buna profesoară

Versuri: Viorica Nagacevchi
Muzică: Laurențiu Popescu

Moderat

1. Mi-e tea-mă că-n-tr-o zi va fi târ-ziu Să-ți spun cât
de fru-moa - să es-te via-ța! M-ai în-vă - țat pe toa - te să le
știu, Azi mă gră-besc să-ți scriu în vers po - va - ța, Mi-i dra-gă
să te am în a - min-tiri, Me-reu a - ce-eași bu - nă pro-fe-
soa-ră, De-a-tâ-tea ori cu soa - re - le-n pri - viri, De-a-tâ-tea
ori a-pu - sul când ră - sa-re. **Refren:** Au dat în floa-re azi a-tâ-tea
lac-rimi, Ca nici-o - da - tă clo - po-țe-lul ba - te, Eu mă în-
torc la bu - na pro-fe-soa-ră, Să-i cânt cu drag ca pri - ma oa-
ră. Au dat în drag ca pri - ma oa - ră.

2. Mi-i gândul tot mai des la vorba ta,
La anii ce ne-au fost ca o comoară,
Aș vrea mereu să-i port în geanta mea
Ca sufletul de dor să îmi tresară.

Mi-e teamă că într-o zi va fi târziu
Să-ți spun cât de frumoasă este viața!
M-ai învățat pe toate să le știu,
Azi mă grăbesc să-ți scriu în vers povăța.
Refren.

Relația muzică-dans în creațiile muzicale

Muzica și dansul au fost întotdeauna o parte integrantă a vieții oamenilor, însoțind momente importante ale acestora.

Dansul este o formă de artă, în care imaginea artistică este creată prin intermediul gesturilor, pașilor și mișcărilor plastice ale corpului, executate după muzică. Prin dans poate fi exprimat orice mesaj.

Dansul este strâns legat de muzică, deoarece pașii de dans se execută în ritmul muzicii, într-un anumit tempo, iar conținutul emoțional al muzicii este transpus în fiecare mișcare de dans. Adevărate mărturii despre organizarea ritmică a mișcărilor de dans se atestă din timpul epocii primitive: în desenele păstrate pe pereții peșterilor, iar din Antichitate – pe vase din ceramică. Prin mișcărilor de dans muzica devine exprimată vizual.

Organizarea mișcărilor dansului în figuri și pași, notarea lor, producerea unor spectacole de dans sunt studiate în coregrafie.

Te provoc!

- ① Descrise, în ce momente din viață omul cântă și dansează?
- ② Argumentează rolul muzicii într-o compoziție de dans.

Cântați!

- ① Învățați melodia și versurile cântecului-joc „Hai să dansăm”.
- ② Acompaniați cu maracase interpretarea cântecului pe formula ritmică:

Hai să dansăm

Versuri: Paulina Zavatin
Melodie populară din Jamaica

Hai să dan-săm, pri - e - teni buni, Când suf-le-tul cân-tă
i - ni - ma zvâc-neș-te-n piept, În joc te a - vân-tă,

Fă - ră as - tăm-păr ref-re-nul drag. Și Pa - ram-ti - pa-ram,
rit-mul te-n-cânt-a - - - - - și!

Ti - pa - ti - pa - ti, Ti - pa - ti - pa - ti - pam. Pa - /pam.

Te provoc!

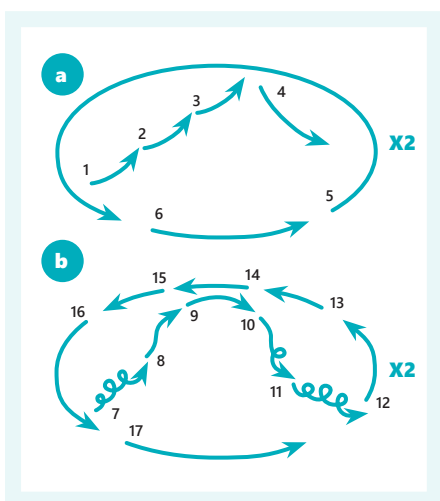
- 1 De ce omul dansează? De ce omul cântă?
- 2 Alcătuieste o listă a cuvintelor din familia lexicului „dans”.

Theodor Aman. Hora de la Aninoasa

Audiază!

- 1 Audiază piesa nr. 1 „Jocul cu bâta” din suita „Dansuri populare românești”, de B. Bartók, în variantele pentru: (a) pian; (b) vioară; (c) orchestră.
- 2 Urmărește și exersează reprezentarea conturului melodic din piesa „Jocul cu bâta” cu gestul mâinii în spațiu (vezi imaginea de mai jos).
- 3 Vorbește despre expresivitatea caracterului dansant al melodiei.

Béla BARTÓK
(1881–1945)

Suita *Dansuri populare românești*

Béla Bartók este un renumit compozitor și pianist maghiar, reprezentant al secolului XX. Este o minunată coincidență faptul că s-a născut în același an cu marele Enescu. Când Bartók avea doar 23 de ani, a vizitat Transilvania, unde a fost impresi-

onat de un cântec de leagăn, pe care l-a notat. Acesta a fost începutul unei pasiuni pentru muzica populară.

Bartók este unul dintre fondatorii etnomuzicologiei – știința despre culturile muzicale ale popoarelor. În creațiile compuse a pus în evidență identitatea muzicii diferitelor popoare și a stabilit legătura strânsă a muzicii cu textul, imaginea, ritmul și intonațiile caracteristice folclorului. Ca moștenire, compozitorul a lăsat o colecție enormă de melodii populare, care cuprinde 2 700 de piese din folclorul maghiar, 3 500 de dansuri și cântece românești și 3 000 de melodii slovace.

Suita „Dansuri populare românești” se situează printre cele mai populare compoziții ale lui Bartók, create în 1915. Fiecare dintre cele șase piese scurte din suită se bazează pe o melodie tradițională, pe care Bartók a scris-o în timpul călătoriilor sale. Inițial dansurile au fost compuse pentru pian solo, apoi transcrise de însuși Bartók pentru orchestră.

Piesa nr. 1 „Jocul cu bâta” din suita „Dansuri populare românești” are o formă bipartită, sună într-o manieră liberă, în spiritul expresivității melodice lăutărești, de parcă ar fi un recitativ instrumental. Compozitorul mărturisea că această melodie a fost auzită de el în interpretarea a doi lăutari violoniști.

Melodiile originale au fost completate de compozitor cu elemente de virtuozitate. La introducere este imitată sonoritatea unui țambal, care pregătește expunerea celor două melodii, pline de grație, demnitate și eleganță, susținută în tempo *Allegro moderato*. Există mai multe variante de aranjamente ale muzicii „Dansurilor populare românești” pentru: pian, vioară și violă, clarinet, orchestră.

Muzica și dansul la *Hora satului*

Din cele mai vechi timpuri, viața cotidiană a poporului nostru a fost însoțită de dansurile de colectivitate. În ele s-a reflectat cu o putere imensă energia emoțională a moldovenilor – „Hora”, „Sârba”, „Bătuta”, „Brâul” ș.a.

Fiecare dintre acestea scoate în evidență atât caracterul, cât și temperamentul, forța și agerimea poporului. Pune în valoare înțelepciunea și umorul, dezvăluie sincer și direct aspirațiile și sentimentele oamenilor. Dansurile moldovenești alcătuiesc adevăratul tezaur al poporului nostru împreună cu muzica, costumul național și arta populară.

PROIECT DE GRUP

„Dansul hora în artă”

Creați 4 grupuri studiind:

1. Mijloacele prin care diferite arte evidențiază caracteristicile horei.
2. Elementele comune ale limbajului coregrafiei și al muzicii.
3. Rolul horei la evenimentele din viața comunității.

Interpretați!

1. Învățați și interpretați artistic piesa „Hai la horă”.
2. Acompaniați piesa cu bătaii din palme pe formulele ritmice:

Hai la horă

(melodie populară)

Vesel

1. Hai la ho-ră și-om ju-ca, Ram, di, ri, di, ri, di, ri, di, rai, ra!
 Cu tot nea-mu-a-lă - tu - rea, Ram, di, ri, di, ri, di, ri, di, rai, ra!
 La ho-ra mol-do - ve- neas-că, Ci-ne-o ști - e s-o-n-vâr - teas-că,
 Hai la ho-ră și-om ju-ca Cu tot nea-mu-a-lă - tu - rea.

2. Frunză verde baraboi,
 Ram di, ri, di, ri, di, ri, di, rai, ra!
 Așa-i hora pe la noi,
 Ram di, ri, di, ri, di, ri, di, rai, ra!

La hora moldovenească,
 Cine-o știe s-o pornească,
 Stângul unu, dreapta doi,
 Așa-i hora pe la noi.

Fii creativ!

- 1 „Explozia stelară” te ajută să faci cât mai multe legături dintre informațiile și experiențele muzicale pe tema indicată în mijlocul steluței. Cuvintele cu care vei începe formularea întrebărilor sunt scrise în vârful colțurilor steluței.
- 2 Formați câteva echipe și adresați reciproc întrebări. Pentru fiecare răspuns corect, echipa va primi o steluță.

Te provoc!

- 1 Vizionează interpretarea dansurilor populare de către Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „Joc”.
- 2 Numește locațiile unde se dansează hora.
- 3 Explică funcția socioculturală a jocului.
- 4 Audiază „Trei dansuri românești”, de T. Brediceanu.
- 5 Caracterizează mijloacele de expresie muzicală din piesa „Brâul”.

Hora este cel mai vechi și mai răspândit dans popular din Moldova. La începutul secolului al XIX-lea, hora nu era un simplu dans, ci însemna o festivitate cu specific popular – „Hora satului”. În jocul popular, cercul viu al dansatorilor simbolizează perfecțiunea și unirea lor.

Noțiunea „hora” este înlocuită cu cea de joc la mijlocul aceluiași secol. Jocul era organizat de un grup de flăcăi, care strângeau bani și angajau muzicanți. Hora satului începea cu „Hora mare”, cu ritm lent până la moderat, astfel încât tineri și bătrâni puteau participa cu toții. Apoi adolescenții și adulții susțineau singuri spectacole din repertoriul satului, care putea include până la 60 de dansuri. Junii dansatori erau gata să se alătore horei la vârsta de 14 sau 15 ani, moment în care își adunaseră un costum brodat elaborat și ajunseră dansatori pricepuți. În zilele de sărbătoare, jocul dura de obicei de dimineață până seara târziu. Prin acest dans se promova bucuria vieții și bunăstarea comunității.

Tiberiu BREDICEANU
(1877–1968)

Brâul din piesele simfonice *Trei dansuri* *românești*

Tiberiu Brediceanu a fost pianist concertist, compozitor, folclorist și muzicolog, care s-a manifestat în cultura muzicală din spațiul românesc al primei jumătăți a secolului XX.

Piesele „Trei dansuri românești”, nestemate muzicale, au intrat în circuitul valorilor sonore din repertoriul multor orchestre. Una dintre aceste piese este „Brâul”. Compozitorul a utilizat motive melodice pregnante și ritmuri de joc memorabile, datorită simplității lor.

- ① Învățați și interpretați cântecul pe versuri populare „Brâul amestecat”.
- ② Diversificați interpretarea artistică a cântecului „Brâul amestecat” prin: (a) realizarea unui dialog între executarea desenului ritmic și melodia primei fraze; (b) intonarea melodiei în tempo moderat, cu accelerare treptată până la tempo repede.

Brâul amestecat

Versuri populare

Muzică: Pretorian Vlaiculescu

Dam, dim, dim, dam, dim, dim, dim, di, ri, dam, dam, dim, dim,
dam, dim, dim, dim, di, ri, dam. Fo - i - ci - că ver - de, ver - de
em din - tre văi, S - a - uzi brâ - ul ca la mun - te, măi flă - căi!
Ca la mun - te, ca la câmp noi u - na știm, Când ju - căm un
brâu cu toți ne ve - se - lim. Hei, hop, ca - re vreți, ca -
re pu - teți, Hei, hop, ca - re nu, mai ră - mâ - neți.
Tri, li, ri, li, Tri, li, ri, li, Tri, li, ri, li, Tri, li, li,
Tri, li, li, Tri, li, li, Tri, li, li, Tot - na - in - te și, și, și.

Auziază!

- 1 Auziază „Mazurca” din baletul „Coppélia”, de Léo Delibes, în variantă pentru pian, orchestră și în variantă video – scena din actul I.
- 2 Descoperă „secretele dansului”, enumerate în figura de mai jos în muzica „Mazurcii”, din baletul „Coppélia”.
- 3 Caracterizează expresivitatea fiecărui eveniment sonor din „Mazurca” după forma:

Fiți creativi!

- 1 Exersați reprezentarea muzicii prin mișcări plastice ale mâinilor, ținând o eșarfă sau o dantelă colorată, după modelele propuse în imaginea de mai jos.
- 2 Stabiliți și executați succesiunea mișcărilor plastice potrivite pentru fiecare eveniment sonor din „Mazurca”.
- 3 Realizați (participă două grupuri) un „dans al mâinilor” cu recuzită (dantele sau eșarfe colorate), sub formă de dialog pe fraze muzicale din „Mazurca”, executând mișcări plastice.

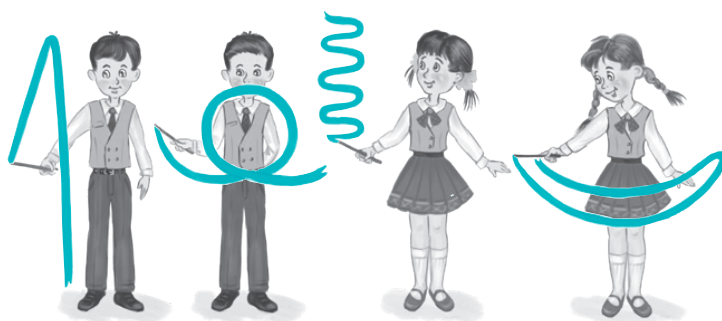
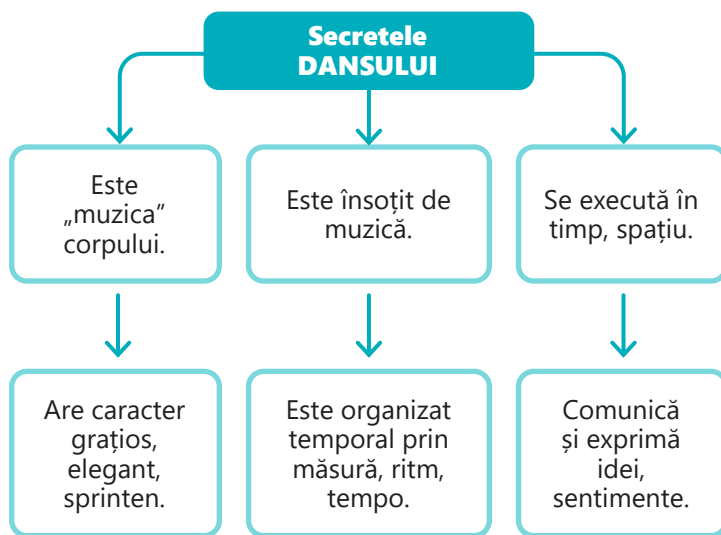
Mișcările muzical-ritmice reflectă natura muzicii în timpul sunării compoziției muzicale.

Cum muzica reprezintă sensul dansului?

Arta coregrafică este fundamentată pe mișcările muzical-organizate și figurativ-expressive ale corpului omenesc. Dansul este o artă exteriorizată, în care variate mișcări ritmice și disciplinate ale corpului omenesc exprimă sentimente, idei și acțiuni.

Muzica este începutul ritmic al dansului, care îl organizează. Acompaniamentul muzical reflectă experiențe emoționale și oferă expresivitate specială dansului, combinând mișcări, expresii faciale și gesturi. Muzica ajută la descrierea artistică a imaginilor exteriorizate, completează și îmbogățește dansul, determină dezvoltarea generală a acțiunii.

Muzica în dans este folosită în trei aspecte: (1) ilustrativ – ca mijloc de exprimare a conținutului acțiunii; (2) programatic – drept caracterizare a personajului cu ajutorul costumului, machiajului, muzicii etc. și (3) dramatic – ca un nucleu suplimentar al acțiunii, care reflectă dezvoltarea în evoluție a compoziției coregrafice – etapele dansului.

Muzica și artele plastice

Arta plastică este o artă vizuală și spațială, iar muzica – o artă temporală și sonoră. Toate operele de artă descriu o realitate creată de om, trecută prin sentimentele, emoțiile, dispozițiile creatorului său. În pictură există anumite reguli: obiectul principal al picturii este reprezentat în prim-plan, apoi urmează obiectele secundare și se desenează fundalul. În muzică – personajul se identifică în intonația melodiei, care începe la o anumită măsură, înălțime, într-un tempo concret, însoțită de acompaniament.

O altă caracteristică importantă, care apropie muzica și artele plastice, este contrastul. În pictură se operează cu volumul, culorile și formele. În muzică este o juxtaponere de tempouri, nuanțe dinamice, timbruri ale vocilor și instrumentelor. O melodie poate emana căldură sau indiferență, fiind ușoară, aeriană sau grea și apăsătoare. La descrierea operelor plastice se utilizează cuvinte familiare muzicii, precum gamă, ton, nuanță, colorit, formă, stil, armonie etc. În operele de artă plastică sunt reprezentate portretele compozitorilor și interpreților, activitățile muzicale ale oamenilor din diferite perioade istorice, prin care descoperim frumosul muzicii. În compozițiile muzicale se exprimă și se descrie lumea văzută, imaginea plină de culori și forme ale vieții.

Judith Leyster. *Tânărul flautist*

Fiți creativi!

- ① Învățați cântecul „Anotimpuri și culori”, de Gr. Vieru.
- ② Elaborati o matrice a stărilor emoționale, care pot fi exprimate prin muzică utilizând paleta culorilor.

Anotimpuri și culori

Liniștit *Versuri și muzică: Grigore Vieru*

A ve - nit și toam - na, toam - na, toam - na,
 Bu - cu - rii ne-a - du - ce, mul - te, mul - te.
 Ce cu - lori a - le - gem? Ver - de - le - ia - tă-l.

Eleonora Romanescu. *Toamna*Isaak Levitan. *Toamna de aur*

Convenționalitatea limbajului muzical și pictural

Limbajul este un sistem de semne, simboluri și semnale prin care se realizează transmiterea mesajelor de la om la om. Fiecare artă deține un limbaj personal, prin intermediul căruia poate fi exprimată și descrisă orice idee, acțiune, eveniment și fapt.

Prin limbajul artelor poate fi creată o a doua realitate, o cunoaștere reprodusă prin semne convenționale. Perceperea elementelor de limbaj artistic contribuie la cunoașterea și înțelegerea conținutului operei de artă.

Expresivitatea este calitatea limbajului artistic. Aceasta produce o stare sufletească individuală. Valoarea operelor de artă poate fi înțeleasă doar în procesul activității de audiție, lectură, receptare vizuală, în care cu prisosință gândim imaginea artistică, atribuim sens limbajului artistic.

Descoperă!

Tabloul muzical este un gen de muzică instrumentală, în care predomină elementul descriptiv. În pictură și muzică o imagine este reprezentată prin intermediul arsenalului propriului limbaj. Astfel, în muzică sunt folosite: melodia, ritmul, tempoul, dinamica, timbrul, modul etc.

Te provoc!

- 1 Identifică paleta trăirilor emoționale exprimate în tabloul Eleonorei Romanescu și al lui Isaak Levitan.
- 2 Caracterizează elementele limbajului muzical și plastic prin care este reprezentat chipul toamnei.

Audiază!

- 1 Audiază piesa „Octombrie” din albumul „Anotimpurile”, de P.I. Ceaikovski, în variantă pentru pian și orchestră.
- 2 Reprezintă, prin planarea unei frunze în spațiu, contourul melodiei din piesa „Octombrie”.

**Piotr Ilici
CEAIKOVSKI**
(1840–1893)

Piesa *Octombrie* din albumul *Anotimpurile*

Albumul „Anotimpurile”, al compozitorului rus Piotr Ilici Ceaikovski, reunește 12 piese, care „povestesc” sonor-artistic despre evoluția naturii de-a lungul unui an, în fiecare lună. Piesa „Octombrie” redă atmosfera toamnei târzii, sună trist și meditativ. Tonalitatea minoră,

forma muzicală tripartită, intonațiile suspinului, dialogul motivelor în diferite octave creionează un adevărat tablou muzical. Evenimentele sonore redată în muzica piesei „Octombrie” sunt următoarele:

- razele soarelui alunecă peste grădină, luminând decorul copacilor;
- adierea vântului schimbă culoarea frunzelor de pe copaci;
- zborul frunzelor desprinse de pe copaci creează un dialog.

Interpretați!

- ① Învățați și interpretați expresiv cântecul „Toamna”, de Georgeta Voinovan.
- ② Identificați „lanțul” cuvintelor din textul poetic, prin care se descrie imaginea anotimpului toamna.
- ③ Elaborați un acompaniament ritmico-timbral la 3 timpi pentru cântecul „Toamna”.

Te provoc!

Caută comparațiile dintre muzică și artele plastice făcute de marile personalități din domeniul artelor.

Toamna

Versuri și muzică: Georgeta Voinovan

Moderato

1. Am ve-nit să în-treb: ce mai faci, toam-nă u-dă și tris-tă?
 Ai veș-mânt a - u - riu și ta - lent în-născut de ar - tis - tă. Îmi pic - tez de cu zori pes-te
 soa - re Sto-luri neg-re de nori și co - coa - re. Am ve-nit să în-treb: ce mai faci, toam-nă u-dă și tris-tă?

2. Am venit să ascult ce mai spui, ploaie neobosită,
 După tine mereu lumea parcă ar fi înnoită,
 Strălucirea regală a toamnei,
 Printre stropii mărunți se destramă,
 Am venit să ascult ce mai spui, ploaie neobosită. } bis

3. Am venit să privesc pe alei cum se scutură vara
 Cum ușor se rotesc frunze galbene, frunze de ceară.
 Dansul toamnei prin aer le poartă
 Și o frunză îmi spune în șoaptă
 Că mereu a visat să-și ia zborul și azi s-a-ntâmplat... } bis

**Ion
HARTULARI-DARCLÉE**
(1886–1969)

Piesa *Venind de la izvor* din suita simfonică *Picturi de Grigorescu*

Ion Hartulari-Darclée, dirijor și compozitor român, singurul fiu al sopranei Hariclea Darclée, este autor de opere și operete, muzică vocal-simfonică, suite și simfonii.

Suita simfonică „Picturi de Grigorescu” este inspirată de imaginea tablourilor marelui pictor român Nicolae Grigorescu. Redarea naturii în muzică și pictură nu este o simplă copiere, ea exprimă trăirile, simțurile și starea de spirit asociată.

În piesa „Venind de la izvor” domină linia melodică duioasă, jucăușă, prin care se evocă murmurul izvorului, cântul păsărilor din crâng, freamătul tainic al copacilor, pasul țărăncuțelor, dispoziția sufletească plină de lumină, tandrețe și bunătate. În partea mediană, dialogul instrumentelor ușor se transpune în ritmul unei hore, ce unește într-o cunună începutul unei zile în plină armonie cu natura.

Nicolae Grigorescu. *Țărăncuțe*

Te provoc!

Comentează spusesele lui N. Grigorescu: „Sentimentul colorează, nu pensula. Poți colora c-o bucăciță de cărbune, și toate tuburile din lume nu-ți dau albastrul unei flori de inșișor, dacă nu-l ai în suflet”.

Explorează!

- ① Audiază suita simfonică „Picturi de Grigorescu”, de I. Hartulari-Darclée.
- ② Studiază istoricul suitei simfonice.
- ③ Asociază evenimentele sonore din suită cu imaginea picturilor, utilizând termeni de limbaj muzical și cel plastic din tabelul de mai jos.

Culorile – emoțiile în muzică

- Oranj** – emoțional, dinamic
- Roșu** – solemn, vesel, înflăcărat
- Verde** – calm, moale, liniștit
- Albastru** – visător, reținut
- Galben** – însorit, luminos, vesel
- Turcoaz** – aerian, rapid, agil
- Violet** – îndurerat, trist, tragic

Muzicalitatea picturii

este plină de sentiment poetic atât de subtil, încât este dificil de a-l transmite în cuvinte:

- linia
- hașurile
- scara culorilor
- culoarea sonoră
- saturația culorii
- paleta de nuanțe

Muzica picturală

transmite viu și convingător impresiile compozitorului asupra imaginilor, încât se pare că le vedem:

- linia melodică
- tonul și tiparele ritmice
- paleta sonoră
- sunetul luminos
- densitatea timbrală
- nuanțele dinamice

Muzica și teatrul

În prezent ruinele vechilor teatre grecești și romane amintesc de popularitatea de care se bucura dramaturgia în lumea antică. Din Evul Mediu însă nu s-au păstrat asemenea relicve. Vreme de 1 000 de ani după căderea Imperiului Roman nu s-a construit

Sala Teatrului Opéra Garnier din Paris

niciun teatru, din cauza Bisericii Creștine care a considerat că teatrul antic este desfrânat și decadent. Până în secolul al IX-lea, dramaturgia a supraviețuit prin efortul actorilor ambulănți, menestrelii, povestitorii și acrobați, care cutreierau Europa și ofereau reprezentații publice în aer liber.

Autorii greci și romani în piesele lor făceau referire la propriii lor zei și eroi. Marea epocă a dramaturgiei a marcat evoluția și schimbările majore în teatru: subiectele pieselor nu mai aveau un caracter evident religios, au apărut actori profesioniști, s-au construit teatre în care se jucau piese noi de autori individuali. Vechea învățătură a anticilor a fost dezvoltată în perioada Renașterii. Piesele laice le-au înlocuit pe cele cu caracter religios. Teatrul s-a dezvoltat rapid, au apărut numeroși scriitori de piese de teatru. Termenii „dramă”, „dramaturg” nu fuseseră încă inventate. S-au statuat trei forme de piese: comedia, tragedia și cronica, sau epopeea. Autori celebri de drame au fost: William Shakespeare, Henrik Ibsen, George Bernard Shaw, iar în cultura națională: Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale, Eugen Ionescu.

Într-un spectacol de teatru, muzica este în armonie cu ceea ce se întâmplă pe scenă, sugerează acțiunea, evidențiază și pregătește momentul culminant, exprimă subtil trăirile interioare ale personajelor. Compozitorul conformează intențiile muzicale cu genul piesei, stilul dramaturgului, epoca în care are loc acțiunea și cu viziunea regizorului.

Prin intermediul intonației muzicale se dă unitate spectacolului. Muzica poate fi scrisă special pentru un spectacol sau compusă din fragmente de compoziții deja cunoscute. Relația muzică-teatru s-a manifestat cel mai fructuos în genul suită de dans, operă și în balet.

Teatrul antic din Grecia

Descoperă!

Opera – gen distinct al dramaturgiei muzicale, apărut în Italia renascentistă, ca o formă de divertisment, un spectacol cu replici cântate și acompaniate instrumental.

Opera adevărată a apărut la sfârșitul secolului al XVI-lea. Raportul muzică-text în genul de operă s-a schimbat: (a) inițial muzica susținea din fundal textul rostit; (b) la începutul secolului al XVIII-lea muzica era elementul principal, iar cântul deținea supremația asupra textului scris.

Baletul – spectacol splendid, realizat de dansatori profesioniști pentru a încânta oaspeții de la curtea regală franceză, care a apărut după ce italianca Caterina de Medici s-a căsătorit cu regele Franței, aducând cu ea obiceiul organizării spectacolelor de balet.

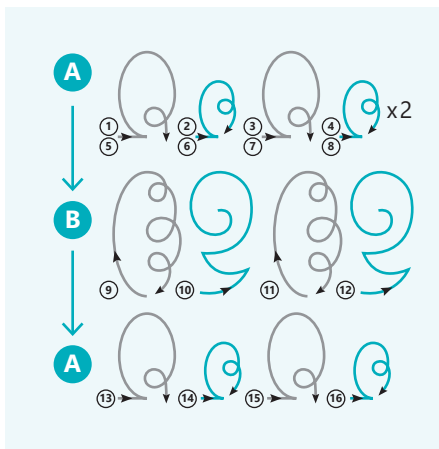
Pentru perfecționarea acestei arte, regele Ludovic a fondat în 1661 Academia Regală de Dans, iar peste zece ani a luat naștere Academia Regală de Muzică. Aceste instituții ulterior s-au unit formând teatrul de operă.

Te provoc!

- 1 Care genuri muzicale reprezintă muzica dramatică?
- 2 Reprezintă pe un poster structura spectacolelor de operă și balet.
- 3 Compară structura unui spectacol de operă cu cea a spectacolului de balet?
- 4 Explică rolul muzicii în spectacolele de operă și balet.
- 5 Numește creatori celebri ai muzicii de operă și balet.
- 6 Descoperă cele mai faimoase teatre de operă din lume.
- 7 Elaborează o listă de bune maniere pentru o vizită la teatru.

Audiază!

- 1 Audiază și vizionează fragmente din baletul „Les petits riens”, de W.A. Mozart.
- 2 Descoperă imaginea piesei „Andante”, reprezentând în spațiu „dansul mâinilor” după modelul partiturii de mai jos.

Sincretismul artelor în spectacol

Sincretismul presupune contopirea unor elemente eterogene din diferite arte. Manifestarea sincretismului artelor este evidentă în folclor, mai ales în fazele primitive ale dezvoltării culturii.

Un spectacol de operă sau balet apare ca rezultat al sintezei mai multor arte: literatură, muzică, coregrafie, arte plastice, teatru. Intonația muzicală stabilește legătura directă cu mișcarea, cuvântul, mimica, condiționează expresivitatea altor limbaje artistice.

În balet, imaginea coregrafică este susținută și dezvoltată prin muzică, costume, recuzită și decorul special pentru acțiune, iar prin dans se „povestește” conținutul unei opere literare. Există un vocabular al tuturor mișcărilor, pașilor de dans, prin care se exprimă caracterul și originalitatea fiecărui personaj. Baletul se vizionează și se ascultă. Fără muzică nu poate exista baletul.

Scenă din baletul *Les petits riens*, de W.A. Mozart

Wolfgang Amadeus MOZART. *Andante* din baletul *Les petits riens* (*Micile nimicuri*)

Muzica baletului, scrisă de compozitorul austriac Wolfgang Amadeus Mozart în 1778, conține un act și trei tablouri, cu 12 piese, concepute de renumitul coregraf francez Jean-Georges Noverre (1727–1810). Partitura baletului s-a crezut pierdută, dar a fost redescoperită în arhivele Operei din Paris la sfârșitul secolului al XIX-lea și de atunci a intrat în repertoriul teatrelor.

Conținutul baletului dezvăluie intrigi, jocurile și glumele lui Cupidon – zeul dorinței și afecțiunii.

Melodia piesei „Andante” este interpretată la două oboae, cu acompaniament la instrumente cordofone. Mișcarea elegantă, reținută, sună afirmativ, se construiește pe un dialog cu motive melodice repetate. Piesa are formă bipartită: A+A+B+A.

Piotr Ilici CEAIKOVSKI. *Valsul florilor* din baletul *Frumoasa din pădurea adormită*

Pentru a înțelege ce exprimă dansatorii de balet în mișcărilor lor, fiecare act teatral are un rezumat, un scenariu, care se numește *libret*. „Frumoasa din pădurea adormită”, de Piotr Ilici Ceaikovski, este una dintre lucrările remarcabile din istoria coregrafiei mondiale din secolul al XIX-lea, o poveste fabuloasă despre vraja malfică a unei zâne, o prințesă adormită și despre un sărut magic al iubirii. Subiectul se bazează pe basmul cu același nume, de Charles Perrault, iar coregrafia a fost creată de genialul Marius Petipa.

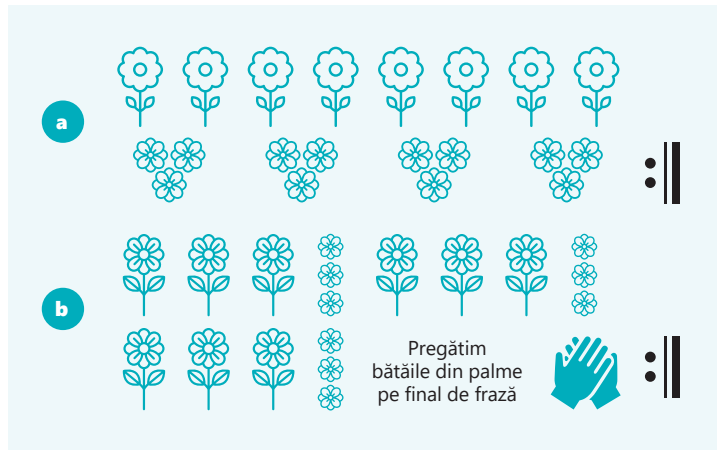
„Valsul florilor”, cea mai cunoscută piesă a baletului, în care Prințesa Aurora serbează ziua de naștere în grădinile regale, fascinează prin elanul grațios al melodiei. Celebrul *Adagio* este cel mai strălucitor și frumos moment din tradiția baletelor romantice. Un somptuos arpeggiu de harpă îl deschide. Cei patru prinți o susțin pe rând pe Prințesa Aurora în magnificele sale piruete.

Descoperă!

- 1 Studiază libretul la baletul „Frumoasa din pădurea adormită”, de P.I. Ceaikovski.
- 2 Vizionează fragmente din acest balet.

Adagio din scena a 2-a – Prințesa Florina și Pasărea albastră

Fii creativ!

Descoperă mișcărilor de dans din „Valsul florilor” prin executarea acompaniamentului, după modelul partiturii din stânga, în variantele: (a) percuție corporală (fiecare floare – durata unui timp); (b) mișcări plastice cu eșarfe (fiecare floare – un model de mișcare).

Descoperă!

În balet corpul devine un instrument de expresie scenică, care transmite emoții publicului. Respirația, poziția corpului, deplasările pe scenă, gestică, mimica, toate conferă rolului o imagine completă și transpune publicul mai ușor în povestea din spatele baletului.

Dramaturgia coregrafică a spectacolului de balet conține expoziție, intrigă și dezno-dământ. Partea vizibilă a dramaturgiei coregrafice este dansul, limbajul coregrafic, performanța tehnică, luminozitatea imaginilor, dinamica acțiunii.

Subiectul unui spectacol de balet se dezvăluie prin acțiuni, tablouri, scene și numere. De-a lungul istoriei artei coregrafice s-au fundamentat trei categorii de balet: clasic, neoclasic și contemporan.

Baletul clasic e caracterizat prin: grație, mișcări fluide, en dehors (înspre exterior), poante, balans și simetrie, accent pe poveste, costume și scenografie elaborate.

Eugen DOGA. Baletul *Luceafărul*

Celebrul compozitor Eugen Doga a compus baletul romantic „Luceafărul”, bazat pe poemul de dragoste cu același nume, scris de genialul Mihai Eminescu. Libretul a fost semnat de renumitul regizor Emil Loteanu. Baletul este alcătuit din două acțiuni și șapte scene.

Spectacolul de balet redă o poveste de dragoste a Cătălinei pentru fiul Soarelui. Ea îl cheamă și, drept răspuns, Luceafărul ia chipul unui tânăr frumos și i se înfățișează prințesei, chemând-o în cer pentru a deveni și ea o stea. Prințesa însă, frământată de temeri și îndoieli, îi propune să devină muritor și să împărtășească cu ea o dragoste pământească. Luceafărul acceptă, cerându-i tatălui său permisiunea de a fi un om obișnuit, ceea ce nu a fost acceptat. Între timp, pajul Cătălin încearcă să îi atragă atenția prințesei până ce aceasta începe să îl asculte. Cu toate acestea, dragostea ei pentru Luceafăr nu apune. Nu îl poate uita, deși sunt separați pentru totdeauna.

Cântați!

Învățați și interpretați expresiv cântecul „Am capul în nori”, de Silviu Stănescu.

Explorează!

- 1 Studiază istoricul baletului „Luceafărul”, de E. Doga.
- 2 Vizionează fragmente din acest balet.

Am capul în nori

Versuri și muzică: Silviu Stănescu

Vesel

1. Lu-mea mi se pa-re Cam ma-re pen-tru mi-ne, Sunt
To-tul mi se pa-re Un semn de în-tre-ba-re, Vi-
mul-te luc-ruri goa-le Și-am să le vin de hac.
sez și-mi pa-re bi-ne Când nu am ce să fac.

Refren:

Am ca-pul în nori, Di-sea-ră pâ-nă-n zori
Vi-sez în cu-lori, Mi-e mai u-șor. 2. Văd

2. Văd stele căzătoare
Și-mi pun doar trei dorințe,
Mă uit în buzunare,
Găsesc un peștișor.

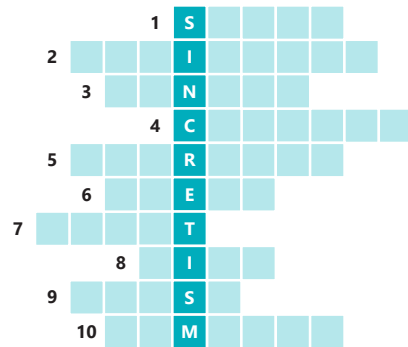
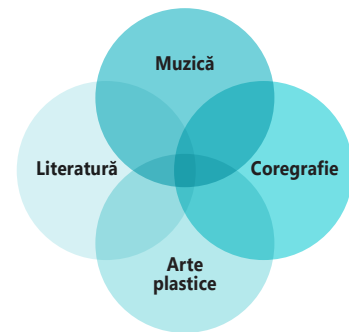
Văd lumi imagine
Cu multe personaje,
Poți fi-n continuare
Un prinț sau cerșetor.
Refren.

- ① Stabilește ce au comun și prin ce se deosebesc arta muzicii, literatura, coregrafia și artele plastice, completând diagrama Wenn.
- ② Explică afinitățile dintre muzică și alte arte găsite de mari personalități din domeniul artei:
 - Muzicologul Boris Asafiev a văzut „sufletul muzicii” în melodie, iar „sufletul picturii” în desen.
 - Dirijorul Leopold Stokowski menționa: „Un pictor își realizează opera pe o pânză, iar muzicienii își pictează creațiile pe tăcere”.
 - Scriitorul Friedrich Schlegel a formulat o definiție minunată a arhitecturii, ca „muzică înghețată”, iar muzica – „arhitectură în mișcare”.
 - Celebra pictoriță Eleonora Romanescu a afirmat: „Arta nu se limitează numai la reprezentarea lumii, dar și o formează... Pictorul este chemat să reprezinte realitatea, să existe cu bucuriile și chinurile acesteia, cu tot ceea ce reprezintă semnificativ noțiunea de viață”.
- ③ Alcătuieste o comunicare la una dintre teme: „Muzicalitatea versurilor”, „Culorile muzicii orchestrale”, „Muzica mișcării”.
- ④ Asociază creații muzicale și literare, din lista celor studiate, tabloului pictat de Eleonora Romanescu „Turiștii” (de mai jos).

Eleonora Romanescu. *Turiștii*

- ⑤ Descoperă denumirea genurilor muzicale care se ascund în „Cuvintele încrucișate” (din partea dreaptă, sus):

1. Compoziție muzicală alcătuită din mai multe piese instrumentale contrastante, în caracter dansant.
2. Piesă muzicală de proporții mici.
3. Compoziție muzicală instrumentală, destinată unui instrument.
4. Compoziție muzicală amplă pentru un solist instrumentist și orchestră.
5. Compoziție muzicală orchestrală, destinată să introducă spectatorul în atmosfera operei ce urmează.
6. Gen muzical-teatral, în care întreaga acțiune se desfășoară total sau predominant utilizând cântul.
7. Gen de spectacol alcătuit din dans, ca element artistic de bază, muzică și din pantomimă.
8. Compoziție muzicală vocală, cu acompaniament instrumental, de regulă pian, scrisă pe un text liric.
9. Compoziție muzicală solo sau de ansamblu, ce are formă mică.
10. Varietate de cântec pe o poezie lirică, înrudită cu liedul.

Muzica și natura

2

Omul este indisolubil legat de natură, făcând parte din ea. Armonia naturii, frumusețea ei sunt un izvor nesecat de inspirație pentru scriitori, compozitori și diferiți artiști. Imaginea naturii poate fi măreață, fascinantă, zbuciumată, plină de echilibru etc., așa cum o percepe omul.

Reprezentarea ei prin limbaj artistic nu este o simplă imitație. Pe de o parte, natura devine o sursă pentru sentimente, emoții trăite de compozitor și formează pânza muzicii despre natură. Pe de altă parte, ea poate deveni în muzică subiect al imaginii. Astfel, muzica exprimă măreția naturii prin imitarea sunetelor produse de mulțimea de vietăți și fenomene.

Compozitorii mereu au căutat să exprime în artă sentimentul față de natură. Astfel, Claude Debussy, compozitor francez, menționa: „Dintre toate artele, muzica este cea mai apropiată de natură... Muzicienii au avantajul de a surprinde toată poezia nopții și a zilei, a pământului și a cerului, de a recrea atmosfera și de a transmite ritmic imensa lor pulsație”.

PROIECT STEAM

„Privind pe geam: cum
se schimbă lumea?”
(pagina 37)

În această unitate vei învăța:

- să deosebești elementele expresive și descriptive ale muzicii în redarea naturii;
- să exprimi muzical-artistic dispoziția sufletească prin cânt;
- să observi stările de spirit declanșate de natură în creațiile muzicale audiate și interpretate;
- să caracterizezi creații celebre dedicate naturii din tezaurul muzicii universale;
- să descoperi relația Om–Natură în creații de referință din muzica tradițională;
- să utilizezi adecvat terminologia muzicală în caracterizarea procedeelelor de redare a imaginii naturii în creațiile audiate/interpretate;
- să improvizezi evenimente sonore, asociate fenomenelor și anotimpurilor naturii;
- să interpretezi expresiv piese vocal-corale despre natură la unison, în canon, cu și fără acompaniament.

George ENESCU.

Piesa orchestrală *Pârâu sub lună*

Suita „Săteasca” reunește cinci piese direct inspirate din viață, din priveliștile locului natal al marelui compozitor român George Enescu.

Piesa „Pârâu sub lună” este partea a IV-a din suita „Săteasca”. Titlul piesei sugerează timpul nocturn al evenimentului sonor. Prin procedee imitative, în muzică se descrie licărirea apei unui pârâiaș din curtea casei părintești: un subțire firicel de apă care susură încetisor. Mișcarea continuă a apei este sugerată de sonoritatea harpei, după care clarinetul, flautul și celesta mențin expresia siderală. În imaginea muzicii domină liniștea nocturnă a pârâiașului.

Muzica și natura în repertoriul audiat

Titlul creației muzicale, autorul	Expresivitatea muzicii	Descriptivitatea muzicii

Anca Bulgaru. *Sub clar de lună*

Audiază!

- 1 Audiază piesa „Pârâu sub lună”, de G. Enescu.
- 2 Descoperă latura expresivă și descriptivă a limbajului muzical în piesa „Pârâu sub lună”.
- 3 Audiază piesa pentru acordeon „Pârâiașul”, de E. Doga, și descoperă mijloacele folosite de compozitor pentru descrierea pârâiașului.
- 4 Completează în caiet, pe parcursul unității, tabelul „Muzica și natura în repertoriul audiat” (din stânga).

Te provoc!

- 1 Învățați melodia populară „Dorul”.
- 2 Realizați o dramatizare în forma unui rondo (A+B+A+C+A+D+A), în care secvența A este melodia „Dorul”, iar celelalte secvențe – improvizații sonore, ce imită natura: fenomene (vânt, ploaie), cântul păsărilor (cucul, pupăza, ciocănitorea etc.), pași, foșnete, pocnete etc.

Dorul

(melodie populară)

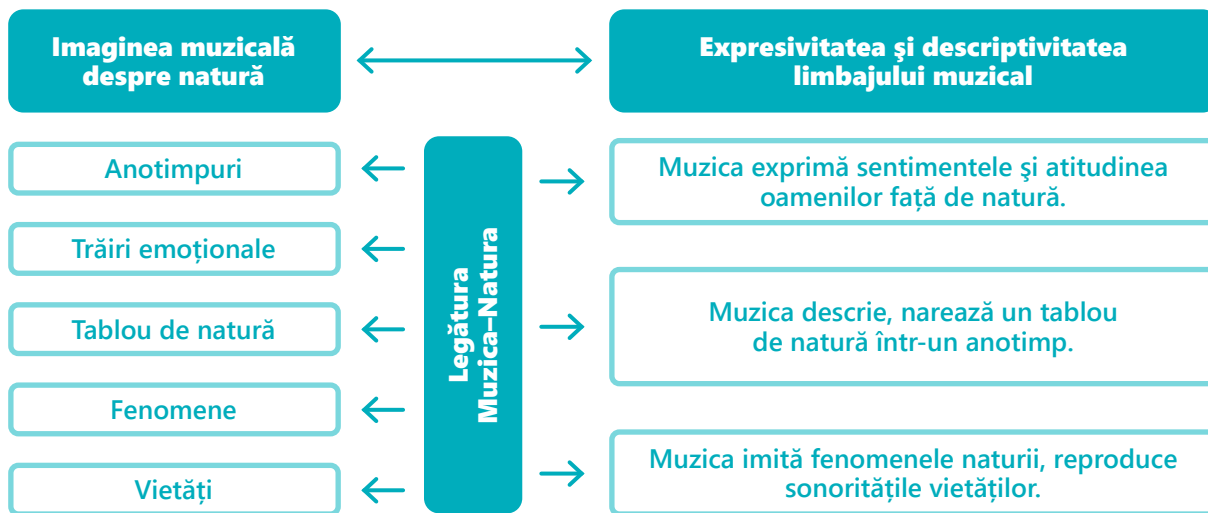
Allegretto

Do - rul prin - se - a mă - n - tre - ba, Do - ru - i du - du dui - du - du,

Do - ru - mi - i de ci - ne - va, Do - ru - i du - du dui - du - du.

Amintește-ți!

- 1 Numește creații muzicale din cele învățate, conținutul cărora redă imaginea naturii.
- 2 Deosebește expresiile „muzica naturii” și „muzica despre natură”.

Descoperă!

Despre ce cântă Pământul? Există doar câțiva oameni care îl pot exprima la fel de îndrăzneț, cu adevărat și emoțional, ca Michael Jackson, renumit cântăreț american.

Piesa „Earth Song” este o adevărată rugăciune a Pământului. Pentru prima dată prin cânt, în mod direct, se abordează problema protecției mediului înconjurător. Lasă sensul acestui cântec să-ți atingă inima!

Michael Jackson. Piesa *Earth Song* (*Imnul Pământului*)

Videoclipul piesei „Earth Song” a fost filmat în 1995 de regizorul și fotograful Nick Brandt. Filmările au avut loc pe patru continente, în diferite locații. În 1997, videoclipul a fost nominalizat la Premiul Grammy. Scurtmetrajul artistic se deschide cu un peisaj frumos, cadrele însoțesc acordurile la pian și vioară. Michael Jackson începe să interpreteze primul vers, în care cântă despre modul cum o parte a omenirii distruge natura.

O anumită tensiune în această piesă aduce sunarea corului, care cântă pe sunete lungi, iar cu replici scurte intră în dialog cu solistul. Pe un continuu *crescendo*, M. Jackson cântă despre o lume fără război și condamnă ignoranța oamenilor care pot provoca distrugerea naturii și a umanității. Piesa reprezintă o combinație de blues (muzică tradițională afro-americană) și canto academic de operă.

Audiază!

Audiază piesa „Earth Song” în interpretarea cântărețului american Michael Jackson, supranumit „regele muzicii pop”.

Tema naturii în creația compozitorilor autohtoni

Noi trăim într-o lume sonoră. În mediul naturii, în mod constant, ne întrebăm: ce sună? Unde sună? Cum sună? De ce sună? Omul mereu a simțit și a căutat să realizeze prin artă legătura sa inseparabilă cu natura.

Destinația muzicii este de a dezvălui frumusețea, esența spirituală a unei persoane în atitudinea sa față de lume, natură. În creațiile muzicale chipul naturii este un ideal, o întruchipare a perfecțiunii, care ne permite să construim și să păstrăm legătura cu lumea și natura, să trăim frumos sentimentul de rudenie profundă cu tot ceea ce există.

Audiază!

- ① Audiază tabloul muzical „Dimineața în sat”, de Al. Botoșanu.
- ② Notează în caiet succesiunea evenimentelor sonore care descriu viața dintr-o gospodărie de la sat.
- ③ Reprezintă prin mijloace plastice un eveniment sonor.
- ④ Construiește din desenele realizate o succesiune de imagini în raport cu muzica tabloului „Dimineața în sat”.

Alexei BOTOȘANU
(1923–1984)

Tabloul muzical *Dimineața în sat*

Tabloul muzical „Dimineața în sat” a fost compus și interpretat în fața publicului, de mai bine de trei decenii, de un autentic muzician – Alexei Botoșanu –, artist-instrumentist al Ansamblului de Cântec și Dansuri Populare „Fluieraș”. În spiritul celor mai frumoase tradiții lăutărești, Al. Botoșanu cânta cu pasiune și virtuozitate la mai multe instrumente populare (clarinet, cimpoi), cucerind apreciere constantă din partea publicului pentru măiestrie artistică.

Tabloul muzical „Dimineața în sat” este destinat clarinetului solo și orchestrei de instrumente populare. Având o profundă inspirație folclorică, această compoziție are o formă liberă, în care predomină elementul descriptiv. Imaginea muzicală creionează subtil atmosfera dimineților liniștite de la sat. La începutul compoziției sună o melodie mioritică, prin care se exprimă tăcerea pașnică și fascinantă, cu aer proaspăt și briză răcoritoare a dimineții. Cerul devine senin, lumina palidă a lunii crește într-un soare strălucitor. Cu primele raze ale soarelui totul prinde viață, strălucind în diferite nuanțe de culori. Picături de rouă sclipesc pe iarbă sub razele soarelui. Viețuitoarele se trezesc, iar somnolența este alungată de cocoș, se aude nechezatul mînzului, mugetul văcuței, forfota găinilor... A început o zi de muncă. Dimineața este asociată cu o curățare, un val de forță și gânduri proaspete, noi planuri și începuturi.

**Evenimentele sonor-artistice
din tabloul muzical „Dimineața în sat”, de Al. Botoșanu**

Melodie pastorală
„Liniștea dimineții”

„Vocile viețuitoarelor”
din gospodăria sătească

Melodie dansantă
„Începutul zilei de muncă”

Exprimă:

- Tăcerea dimineții
- Pacea interioară
- Fascinația

Describe/imită:

- Cântul păsărilor
- Sunetele altor viețuitoare

Exprimă și descrie:

- Bunăvoința
- Atitudinea
- Hărnicia

Fiți creativi!

1. Învățați și interpretați cântecul „Ce frumoasă e pădurea!”.
2. Explicați prin care mijloace expresive se realizează tema naturii în cântecul dat.

Ce frumoasă e pădurea!

Versuri: Felicia Donceanu
Muzică: Jean Lupu

Con fuoco

1. Ce fru-moa-să e pă - du - rea, Fi - e va - ră, fi - e toam - nă,
Tot frun-zi-șul prins în ra - muri Cu-al său mur-mur ne în-deam-nă.

Refren:
O, la, la, o, la, la, Hai la pă - du-re! O, la, la, o, la, la,
Cân-tul ră - sa - re! O, la, la, o, la, la, Hai la pă -
du - re! O, la, la, o, la, la, Cânt-ul ră - sa - re!

2. Ce frumoasă e pădurea
În tăcerea de zăpadă,

Fulgii zboară lin din ceruri
Îngânând o serenadă.
Refren.

Legătura omului cu natura este prezentă în folclorul tuturor popoarelor. Imaginile naturii din cântecele populare sunt profund simbolice. Baza simbolismului cântecului este lumea reală obiectivă, în special mediul naturii. Cea mai elocventă dovadă o constituie expresiile „frunzișoară, lozioară”, „frunză verde”, „flori de măr”, „foaie verde” etc. – elemente nelipsite din cântecul popular românesc, prin care se afirmă dragostea de viață.

Unele flori, precum busuiocul, trandafirul, reprezintă simbolul spiritualității, credinței și al dragostei. În cântecele de jale, bocete, se invocă frunzele de pelin, mohor, mărăcine. Imaginea naturii din cântecele populare este strâns legată de calendarul agricol și de cel al sărbătorilor creștine.

Fii creativ!

- ① Audiază balada „Miorița” în interpretarea lui Nicolae Sulac, Artist al Poporului din Republica Moldova.
- ② Fredonează melodia sau unele motive ale baladei „Miorița”.
- ③ Selectează acele versuri din baladă, prin care se evocă relația omului cu natura.
- ④ Amintește-ți de baladele, doinele și cântecele istorice studiate în clasele precedente.
- ⑤ Realizează un proiect individual: „Povestea unei capodopere”, în care se dezvăluie relația Om–Natură într-o creație de referință din muzica tradițională.

Annete Coandă Chiracu. *Ciobănaș la oi*

Capela Corală „Moldova”,
dirijor – Valentin Budilevschi

Audiază!

- ① Audiază piesa corală „Vals de toamnă”, de Vladimir Rotaru, versuri: George Bacovia, în interpretarea Capelei Corale „Moldova”.
- ② Caracterizează mesajul poetic și muzical din piesa corală „Vals de toamnă”.
- ③ Identifică cuvintele prin care se muzicalizează starea de spirit în plină toamnă.
- ④ Urmărește momentele de consonanță și disonanță în armoniile sonorității corale și explică semnificația lor cu ajutorul imaginii (reprezentării undelor sonore) de mai jos.

< **Descoperă!** >

Consonanță – îmbinare de sunete care este percepută de auz ca armonioasă, plăcută. Îmbinările consonante creează echilibru, încredere, liniște, stabilitate, înțelegere, potrivire. Consonanța este contrariul disonanței.

Disonanță – asociere de sunete care creează o senzație de dizarmonie, discordanță sonoră. Sunetele asociate sună ascuțit, vibrant, enervant, respingător, tensionat, înghesuit. Disonanța este un mijloc de expresie prin care se dezvoltă imaginea muzicală.

Cântați!

- 1 Audiți piesa „Codrii mei frumoși” în interpretarea unui solist, a unui ansamblu vocal, pentru a sesiza și caracteriza puterea evocatoare a muzicii.
- 2 Învățați și interpretați piesa „Codrii mei frumoși”.

Codrii mei frumoși

Versuri: Petru Cruceniuc
Muzică: Eugen Doga

Moderato

Tu-du-du - du-du, Tu-du-du - du-du,
Tu-du-du - du-du, du - du, tu-du-du - du-du.

1. Cod-rii mei bă-trâni, Pri - e - te - nii mei buni,
Doi - ne - le v-as-cult, ve - nind din buni stră-buni. O iar-bă
ver - de, un frea-măt dul - ce, O pă-să-
ri - că pe ram, bol-ta se - ni - nă... Un-de m-aș
du - ce, un-de m-ar du - ce, Tot voi ră-
mâ - ne pe veci, cod - ru, cu ti - nă.

2. Codrii mei frumoși și veșnic foșnitori,
Aripi știți să dați voi fiecărui dor...
Refren.
- (Se repetă prima strofă.)
Refren.

Semnificația elementelor cântecului „Codrii mei frumoși”

Onomatopee „Du-du-du-du”

Denotă lirismul accentuat al sentimentului iubirii, încât nu știm unde începe sentimentul naturii ori al iubirii.

Ritmul de horă mare

Sugerează comuniunea, legătura dintre oameni, dintre oameni și natură, unde codrul devine pavază, care ne protejează.

Adresare directă

Manifestă simbioza dintre codru și existența noastră, creează intense vibrații cu chemări, aprecieri, necesitate în forța telurică.

Explorați!

- ① Descoperiți semnificația textului poetic și a celui muzical în piesa „Codrii mei frumoși”.
- ② Comentați spusele poetului M. Eminescu: „Al meu suflet e înfrățit cu codrul”.
- ③ Învățați și interpretați cântecul „Revedere”.

Revedere

Versuri: Mihai Eminescu
Muzică: Dumitru Georgescu-Kiriac

Moderato

1. Co - dru - le, cod - ru - țu - le, Ce mai faci, dră-
gu - țu - le? Că de când nu te-am vă - zut,
Mul - tă vre - me a tre - cut. Și de când m-am
de - păr - tat, Mul - tă vre - me am um - blat.

Creații celebre dedicate naturii din tezaurul muzicii universale

În istoria culturii, natura a fost adesea subiect de admirație, reflecție, descriere, imaginație, o sursă puternică de inspirație, cu o anumită emoție. Deseori compozitorii au exprimat în artă sentimentul față de natură. Chipul păsărilor și al altor vietăți, reprezentate în compozițiile muzicale, suscită gândirea asociativă și oferă veritabile modele de a exista, posibile de urmat și în viața oamenilor.

Ciclul anotimpurilor este un subiect care arată atât schimbările obiective ale vremii, cât și sentimentul subiectiv al trecerii vieții umane. Astfel, o creație muzicală despre o pasăre, un fenomen, un anotimp este mai mult decât o descriere prin sunete. Studiul creațiilor muzicale compuse în diferite epoci ne permite să urmărim modul în care s-a schimbat conștiința umană, relația sa cu lumea eternă a naturii.

Interpretați!

Învățați și interpretați piesa-exercițiu „Vine iarna” la unison, apoi în canon.

Vine iarna

Allegretto

Ba - te vân - tul, ba-te foar-te greu, Iar - na vi - ne,
vi-ne iar-na, zău, Vân-tul ba-te, iar-na vi-ne, vi - ne, zău.

PROIECT INDIVIDUAL

„De la păsări învățăm”

1. Studiază creațiile muzicale din lista repertoriului propus.
2. Alege o piesă pentru realizarea proiectului individual.
3. Audiază piesa în repetate rânduri, documentează-te pentru a elabora și prezenta pe un poster: (a) informația succintă despre compozitor; (b) descrierea imaginii muzicale cu ajutorul elementelor de limbaj muzical; (c) ideea referitor la ce putem învăța de la păsări.

Repertoriu pentru audiții muzicale:

- Louis-Claude DAQUIN, piesa „Cucul” (de forma: A+B+A+B+A+C+A).
- Jean-Philippe RAMEAU, piesa „Găina”.
- Mihail Ivanovici GLINKA, piesa vocală „Ciocârlia” (în transcripție instrumentală de Mili Balakirev).
- Piesa „Ciocârlia”, melodie de inspirație populară (în interpretare la diferite instrumente muzicale).
- Aleksandr Aleksandrovici ALIABIEV, piesa vocală „Privighetoarea”, versuri: Anton Delvig.
- Camille SAINT-SAËNS, piesa „Lebăda” din suita „Carnavalul animalelor”.

Antonio VIVALDI
(1678–1741)

Concertul pentru vioară și orchestră *Iarna*

Antonio Vivaldi este cel mai reprezentativ compozitor al muzicii italiene din epoca barocului. În concertele sale instrumentale A. Vivaldi a dezvoltat principiile simfoniei, care cu 100 de ani mai târziu vor fi întruchipate în Simfonia pastorală nr. 6 a lui Ludwig van Beethoven. În secolul al XIX-lea, aceste principii vor fi dezvoltate de compozitori romantici, iar în secolul XX – de către impresionisti.

Genul de concert instrumental este o compoziție muzicală, de obicei în trei părți, scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră.

Concertul pentru vioară și orchestră „Iarna” face parte din albumul „Le quattro stagioni” („Cele patru anotimpuri”). Autorul a dat fiecărui concert titlul unui anotimp, iar conținutul muzical – imaginea – a fost concretizat de un sonet (poem scurt) compus de A. Vivaldi. Muzica concertului urmărește exact imaginile poetice.

Evenimentele sonore în concertul „Iarna”

1. Ritmul *ostinato* – pașii omului prin nămeți.
2. Creșterea intensității în sunarea orchestrei – înțetirea frigului, dominația gerului.
3. Melodia virtuoză la vioară – rafalele vântului.
4. Dialogul vioarei solo cu orchestra – împotrivirea, înfruntarea viscolului, înaintarea prin troiene în drum spre casă.
5. Melodia blândă la violoncel, schimbarea ritmului – speranța, mângâierea la vederea luminii din geamurile casei, în depărtare.
6. Melodia în caracter dansant, ritmic, interpretată de toată orchestra – bucuria, așteptarea împlinirii de la revenire.
7. Răirea tempoului, coborârea melodiei în timpul apropierii de casă, momentul de echilibru.

Audiază!

- 1 Audiază I mișcare, *Allegro non molto*, din concertul „Iarna”, de A. Vivaldi.
- 2 Identifică expresivitatea și descriptivitatea mesajului muzical din concertul „Iarna” după reperele din schema „Evenimentele sonore”.
- 3 Descoperă procedeele de dezvoltare a muzicii prin:
 - (a) repetarea unor motive/fraze muzicale;
 - (b) contrast dinamic (*piano – forte*);
 - (c) dialogul dintre vioara solo (cântă un instrument sau o singură voce) și toată orchestra (*tutti*);
 - (d) nuanțarea dinamică.

Replici din sonetul „Iarna”:

- „Iarna este grea, dar bucuriile momentului uneori înmoaie fața severă...”
- „Cât de fericit este cel care se află în căldură și lumină, s-a adăpostit la vatra natală, de la frigul de iarnă...”
- „Să se înfurie zăpada și vântul acolo, afară...”

Cântați!

Colindele au o neprețuită valoare literară și muzicală. Ele constituie modele de simbioză între text și muzică, au refrene tipice, melodii simple, ritm măsurat și se cântă în grup.

Învățați și interpretați expresiv cântecul „Colindăm, colindăm”, de Paula Seling.

Colindăm, colindăm

Versuri și muzică: Paula Seling

Liniștit

1. Scu - la - ți - vă, ga - zde mari, În sea - ra de Cră - ciun, - ciun.
Scu - lați voi, ro - mâni plu - gari, În sea - ra de Cră - ciun.

Refren:

Co - lin - dăm, co - lin - dăm iar - na Pe la uși, pe la fe - rești,
Co - lin - dăm, co - lin - dăm iar - na Cu co - lin - de ro - mă - nești.

2. Că vă vin colindători
În seara de Crăciun,
Noaptea pe la cântători
În seara de Crăciun.
Refren.
3. Drumu-i greu și-am oboșit
În seara de Crăciun,
De departe am venit
În seara de Crăciun.
Refren.
4. Și colinda nu-i mai multă
În seara de Crăciun,
Să trăiască cine-o ascultă
În seara de Crăciun.
Refren.

PROIECT

„PRIVIND PE GEAM: CUM SE SCHIMBĂ LUMEA?”

1. Împărțiți-vă pe grupuri și alegeți-vă un domeniu care vă place.
2. Realizați (în 4-6 săptămâni) lista de sarcini pe tema proiectului prin documentare și creativitate, partajare a responsabilităților pe interiorul grupului, acceptare a diferitelor idei.
3. Sistematizați materialele, alegeți modalitatea de prezentare a lucrului în grup pe un poster.

GEOGRAFI

Prezentați pericolele activității umane asupra naturii. Adunați propuneri pentru a salva natura. Adăugați imagini. Interpretați cântece potrivite.

ARHITECȚI

Reprezentați prin mijloace plastice (colaj, desen) cum se preschimbă imaginea orașelor și se rupe relația omului cu natura. Creați și interpretați ritmurile vieții contemporane.

ARTIȘTI

Creați o dramatizare, cu mișcări de dans, text poetic (în tehnica cinquain), cântec, prin care să sensibilizați publicul asupra nevoii de a iubi, respecta și a armoniza viața oamenilor cu natura.

MATEMATICIENI

Calculați gradul de nocivitate a mediului sonor excesiv, timpul trăit în afara naturii, numărul spațiilor verzi din comunitate. Formulați soluții, prin limbajul artelor, pentru eliminarea schimbărilor negative.

- ① Explică, când muzica exprimă natura și când o descrie?
- ② Completează în caiet tabelul de mai jos cu denumirea compoziției muzicale și cu numele autorului, potrivit varietății imaginilor muzicale despre natură.

Imaginea muzicală despre natură	Denumirea compoziției muzicale	Numele autorului
Anotimpuri		
Trăiri emoționale față de natură		
Tablou de natură		
Fenomene ale naturii		
Vietăți: păsări, mamifere, insecte		

- ③ Comentează expresivitatea și descriptivitatea muzicii cu ajutorul elementelor de limbaj muzical la una dintre piesele din albumul „Carnavalul animalelor”, de Camille Saint-Saëns (la liberă alegere).
- ④ Creați 4 grupuri pentru a elabora „Planul de interpretare” a unui cântec. Evaluați reciproc expresivitatea interpretării după următoarele criterii: 1. Ansamblul vocilor. 2. Intonația justă. 3. Dicțiunea clară. 4. Acompaniament ritmic potrivit.
- ⑤ Improvizează, cu ajutorul onomatopeelor, al sunetelor emise la diverse instrumente muzicale pentru copii și materiale reciclabile, un eveniment sonor-artistic sau un tablou din natură, la una dintre temele: „La mijloc de codru des”, „Dansul frunzelor aurii”, „Ninge ca-n povești”.
- ⑥ Stabilește legătura dintre enunțurile din colonița stângă cu variantele de răspuns din colonița dreaptă:

Titlul piesei sugerează timpul nocturn al evenimentului sonor și prin procedee imitative descrie licărirea apei unui pârâias.

Alexei Botoșanu, tabloul muzical „Dimineața în sat”

Tabloul muzical destinat clarinetului solo și orchestrei de instrumente populare.

Michael Jackson, piesa „Earth Song”

Cântec, o adevărată rugăciune a Pământului, în interpretarea celui mai de succes cântăreț de muzică pop.

George Enescu, piesa „Pârâu sub lună” din suita „Săteasca”, nr. 3

Muzica cu program

3

Pentru concretizarea semnificației conținutului muzicii, compozitorii creează muzica cu program. Aceasta este o muzică instrumentală, a cărei imagine este determinată de autor în titlu și orientează publicul spre un conținut de imagini inspirate din natură, viața reală, artele plastice sau din literatură. Utilizarea programului literar în muzică stabilește sinteza dintre limbajul muzical și cel literar.

Programul poate veni numai de la autorul muzicii și nu este o explicație a muzicii, ci o completare, prin care se dezvăluie ceea ce lipsește în muzică. Sunt cunoscute următoarele tipuri de muzică cu program:

- (a) tablou muzical, care reprezintă o singură imagine muzicală, neschimbătoare: portret, peisaj, obicei, tradiție, scenă de luptă, eveniment istoric ș.a;
- (b) program cu subiect, inspirat din opere literare. Uneori, compozitorii compun muzică cu program pentru creații dramatice.

Principalele genuri muzicale utilizate de compozitori în muzica cu program sunt: simfonia cu program, poemul simfonic, tabloul simfonic, uvertura, suitea, piesele reunite în albume.

PROIECT INDIVIDUAL

„Povestea
unei capodopere”
(pagina 44)

În această unitate vei învăța:

- să te orientezi în varietatea genurilor artei muzicale;
- să deosebești muzica cu program de creațiile muzicale fără program;
- să cercetezi evoluția discursului muzical în creațiile de muzică cu program;
- să caracterizezi expresivitatea conținutului de imagini în creațiile muzicale cu diverse tipuri de program: program-tablou, program-subiect;
- să elaborezi mișcări plastice potrivite evenimentelor sonore din compozițiile muzicale audiate;
- să interpretezi și să fredonezi expresiv un repertoriu de cântece și teme muzicale.

Clasificarea genurilor de muzică instrumentală

Genul muzical definește categoriile de compoziții muzicale în funcție de mijloacele utilizate (vocale sau instrumentale), modul de interpretare muzicală, structură și destinație.

Dacă ținem cont de mijloacele utilizate, deosebim trei tipuri de genuri muzicale: 1. vocale; 2. instrumentale; 3. dramatice.

Dacă vorbim de modul de interpretare a muzicii, genurile muzicale se clasifică în: 1. genuri solo; 2. genuri de cameră (cca 2-30 de interpreți); 3. genuri simfonice.

În funcție de public, locul și destinația interpretării, deosebim: 1. genuri de muzică cultă, creată de compozitori (laică, religioasă); 2. genuri de muzică populară (folclorul muzical, muzica tradițională); 3. genuri de muzică ușoară, jazz și de divertisment.

Este de remarcat că unele genuri corespund diferitelor criterii de clasificare.

Cântați!

1. Învățați și interpretați cântecul „Nemurirea noastră”, de Mihail Ungureanu.
2. Elaborati planul de interpretare artistică a cântecului în urma caracterizării mesajului emoțional și ideatic.

Nemurirea noastră

Solemn Versuri și muzică: Mihail Ungureanu

1. E - mi - nes - cu - i as - trul sfânt, Ce ve - ghea - ză - n - tru - na
Nea - mul lui pe - a - cest pă - mânt, Să nu - și piar - dă ur - ma.

Refren:

E - mi - nes - cu - n ce - ruri E o stea # al - bas - tră,
Ea es - te lu - mi - na ne - mu - ri - rii noas - tre, ne - mu - ri - rii noas - tre.

The musical score is written in 3/4 time for the first part and 4/4 for the rest. It includes a key signature of one sharp (F#) and various chords such as C, dm, G7, A7, and C#.

2. Cu el graiu-i numai dor,
Mic și mare-l cântă.

Noi avem un viitor
Doar cu steaua sfântă.
Refren.

Claude DEBUSSY
(1862–1918)

Piesa Zăpada dansează

Claude Debussy a dezvoltat un stil componistic independent și a adus inovații muzicale în armonie și coloristică. Influența lui C. Debussy asupra muzicii contemporane este de necontestat, iar compozițiile sale au fost o sursă de inspirație pentru mulți dintre compozitorii secolului XX.

Compozitorul francez a scris pentru fiica sa o suită de șase piese mici, intitulată „Colțul copiilor”, în care evocă emoții specifice copilăriei. Fiecare piesă din această suită poartă un titlu dat de autor. În piesa „Zăpada dansează”, viața naturii și-a găsit expresia în cele mai subtile palete de culori ale iernii. Conținutul piesei este un peisaj magic pe timp de iarnă, născut din imaginația copiilor.

Melodia piesei debutează cu motive scurte ca niște impulsuri, prin care se reprezintă căderea fulgilor, unul câte unul, apoi, din ce în ce mai des. Atmosfera de taină și farmec a căderii fulgilor este creată de nuanțele de *pianissimo* și *piano*. Imaginea piesei „Zăpada dansează” reunește câteva evenimente sonor-artistice: fulguirea, căderea abundentă a fulgilor, jocul copiilor cu bulgării de zăpadă, exprimată prin caracterul rebel al intonației melodice.

Audiază!

- ① Audiază piesa „Zăpada dansează”, de C. Debussy.
- ② Elaborează și execută mișcări plastice potrivite fiecărui eveniment sonor din piesa „Zăpada dansează”.

Te provoc!

- ① Caracterizează expresivitatea limbajului muzical în reprezentarea evenimentelor muzicale sesizate.
- ② Notează în caiet, într-un tabel, elementele de limbaj care aduc expresivitate imaginii după modelul propus.

Începutul

Dezvoltarea

Sfârșitul

**Robert
SCHUMANN**
(1810–1856)

Piesa *Arlechinul* din *suita Carnavalul*

Genul piesei miniaturale cu program este prezentat în creația lui Robert Schumann prin numeroase cicluri pentru pian. Compozitorul german îi revine o contribuție însemnată la dezvoltarea muzicii cu program, prin tematica variată, prin înnoirile privind elementele de limbaj muzical și de tehnică pianistică. Lucrările sale muzicale fascinează prin frumusețe și imagini vii.

Simțirea și noblețea expresiei muzicale sunt puse în evidență în albumul „Carnavalul” care cuprinde tablouri muzicale, ce reprezintă portretele personajelor participante la carnaval. Toate sunt strălucitoare și deosebite, complet opuse, în contrast una cu alta. La unitatea ciclului contribuie revenirea periodică a intonației de vals.

Arlechinul din piesa cu aceeași denumire este un personaj opus tristului Pierrot. Fiind flexibil, elastic, mereu în mișcare, produce efectul salturilor pline de risc. Melodia se mișcă prin salt, pe intervale largi (în sus și în jos – până la două octave), cu accentuarea unui ritm punctat, urmat de articulația *staccato* – ca și cum ar fi accelerare înainte de un zbor nou și mai îndrăzneț.

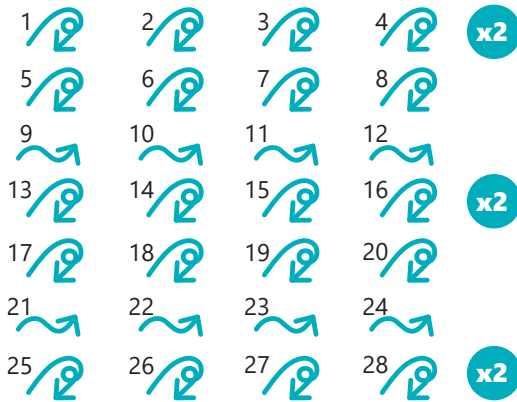
Firea sensibilă, înflăcărată a lui R. Schumann transpare în fiecare piesă din ciclul „Carnavalul”, ce cucerește prin forța de sugestie a imaginilor sonore, prin sinceritatea și intensitatea trăirilor transmise.

Fii creativ!

- ① Studiază vizual reprezentarea plastică a mesajului muzical din piesa „Arlechinul” propusă mai jos.
- ② Observă varietatea elementelor, sensul mișcării, repetările, organizarea elementelor într-o formă.
- ③ Reprezintă cu mișcări spațiale mesajul piesei în timpul sunării muzicii după modelele propuse.

Audiază!

- ① Audiază piesa „Arlechinul”, de R. Schumann.
- ② Caracterizează elementele de limbaj prin care autorul pune în evidență trăsăturile personajului, redare sonor-artistic.

Partitura piesei „Arlechinul”

Carla Ruffinelli. *Ilustrație a costumelor carnavalesți*

Interpretați!

- 1 Învățați și interpretați expresiv cântecul „În țara mea”.
- 2 Elaborați și interpretați acompaniamentul ritmic pentru cântecul „În țara mea” la măsura de 4 timpi, cu elemente de percuție corporală.

Fii creativ!

- 1 Accesează aplicația Chrome Music Lab pe tabletă, telefon, laptop sau PC și creează un acompaniament ritmic potrivit la melodia cântecului „În țara mea”.
- 2 Salvează creația și trimite-o prietenilor tăi.

În țara mea

Versuri: Grigore Vieru
Muzică: Daria Radu

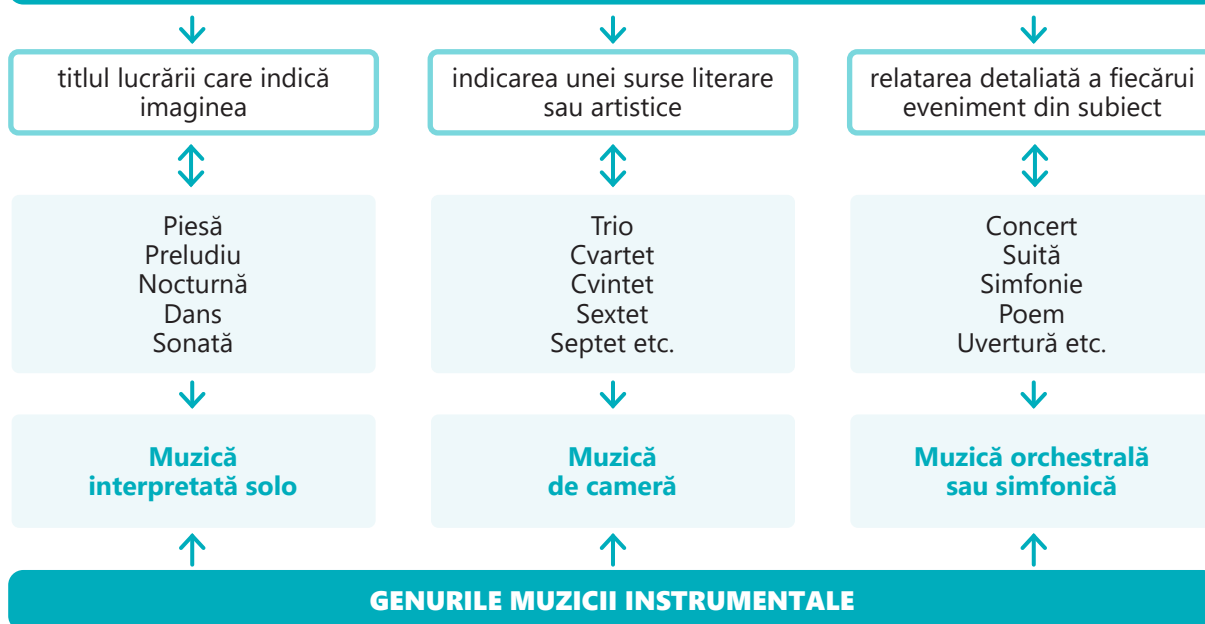
Moderato

1. Cum să nu vor-bești de bi-ne De măi - cu - țe și al - bi - ne,
Cum să la - uzi alt - ce - va Și nu ță - ri - șoa - ra ta?
Cum să mergi, să nu știi oa - re Din ce par - te curg iz - voa - re,
Cum să treci prin ța - r - a - șa, Să nu știi că - i ța - ra ta? În
ța - ra mea cli - pe - le au toa - te a - ri - pi - le, În
ța - ra mea zi - le - le au toa - te lu - mi - ni - le,
ța - ra mea flo - ri - le au toa - te cu - lo - ri - le, În
au toa - te cu - lo - ri - le.

2. Cum s-ascunzi tu oare pâinea
De copiii tăi și muma,
Doina cum să n-o împarți
Cu-a ta țară, cu-ai tăi frați?

Cum să bată clopot soarte
Și să zici că-i altă parte?
Cum să-ți bată inima,
Să nu zici că-i țara ta?
Refren.

MUZICA CU PROGRAM – muzică instrumentală ce are o indicație verbală a conținutului său, dată de autor.

PROIECT INDIVIDUAL

„Povestea unei capodopere”

1. Alege o creație muzicală cu program din lista repertoriului propus.
2. Audiază și receptează imaginea, limbajul și forma muzicală.
3. Caută informații despre autor.
4. Prezintă materialele adunate pe un poster.

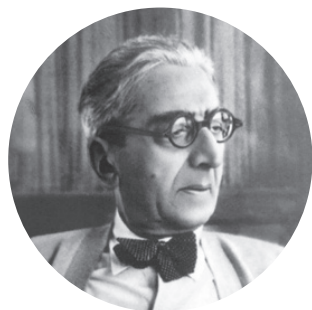
Repertoriu pentru audiții muzicale:

- Robert SCHUMANN, „Albumul pentru tineret”.
- Camille SAINT-SAËNS, suita pentru ansamblu instrumental „Grădina zoologică”.
- Piotr Ilici CEAIKOVSKI, albumul „Anotimpurile”.
- Serghei Sergheevici PROKOFIEV, suita „Scene din viața copiilor”.
- Dmitri Borisovici KABALEVSKI, piese pentru copii, opus 27.
- Mihail JORA, ciclul de piese pentru pian „Poze și pozne”.
- Modest Petrovici MUSORGSKI, suita pentru pian „Tablouri dintr-o expoziție”.

Criteriile de succes

la caracterizarea muzicii:

- ① Numesc autorul și titlul creației muzicale.
- ② Relatez pe scurt informații (1-2 enunțuri) despre compozitor/istoria creației muzicale.
- ③ Descriu pe scurt dispoziția generală a creației.
- ④ Caracterizez succint imaginea muzicii, expresivitatea limbajului muzical.
- ⑤ Utilizez corect termeni muzicali.
- ⑥ Formulez concluzii, exprim propria atitudine.

Mihail JORA
(1891–1971)

Piesa *La joc* din suita *Privești moldovenești*

Numele lui Mihail Jora este printre cele mai importante ale vieții muzicale românești din prima jumătate a secolului XX.

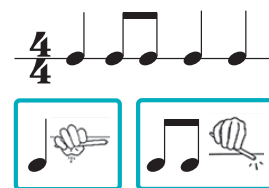
Creată în 1924, suita orchestrală „Privești moldovenești”, opus 5, are la bază un motiv melodic din folclor. Aceasta descrie cu măiestrie natura plaiului natal. În partea a doua a suitei sună piesa „La joc”, în care se exprimă atmosfera încinsă a jocului popular. Intonațiile de apel ale trompetelor îmbie oamenii să vină la joc.

Audiază!

- 1 Audiază și caracterizează piesa „La joc” din suita „Privești moldovenești”, de M. Jora.
- 2 Asociază imagini pictografice potrivite evoluției evenimentelor sonore din piesa „La joc”.

Interpretați!

- 1 Interpretați expresiv cântecul „Strămoșii noștri”.
- 2 Exersați formula ritmică alăturată pentru acompanierea cântecului.

Strămoșii noștri

Versuri: Vasile Cocarcea

Muzică: Gheorghe Maxian Deladolha

Maestoso

1. Mun-ții, ma - rea și pă-du-rea, trei pi-loni de ne-clin-tit,
 Ne-au fost vat - ră și se - cu - re și fi - in - ța ne-au că - lit,
Glocoso
 Și fi - in - ța ne-au că - lit. S-a în - tins mo - și - a noas-tră
 ge - to - da - că fă - ră jug, Din Car - pați pâ -
 nă la ma - re, de la Du - nă - re la Bug.

Te provoc!

- 1 Determină mijloacele de expresie muzicală potrivite în urma analizei textului poetic al cântecului „Cinste lor”, de Liana Opreș.
- 2 Învățați și interpretați expresiv cântecul „Cinste lor”.
- 3 Comentează spusele marelui compozitor George Enescu: „Ceea ce e important în artă e să vibrezi tu însuși și să-i faci și pe alții să vibreze”.

Cinste lor

Versuri și muzică: Liana Opreș

Moderato

1. Să ne-a-du-cem a - min-te, să nu mai ui - tăm Și o
ta-vom de-a pu-ruri iz - voa-re - le-a-dânci, Ca-lea
ru - gă fier - bin - te să le în - chi - nãm. Oa - re ci - ne - a tră -
nea-mu - lui nos - tru să - pa - t-au în stânci. Când ne-a fost cel mai
it, oa - re ci - ne - a lup - tat Pen - tru noi să fim azi li - beri
greu nu - me s-au re - văr - sat, Dra - gos - tea lor de neam a lup -
cu-a-de-vă - rat. 1. C 2. C **Refren:** C
tat ne-n-ce - tat. lu - bin - du - și
pă - mân - tul, Lup - tând cot la cot, Cin - sti - t-au Mol -
do - va, Cin - sti - t-au nea-mul tot. Un // lor.

3. Noi trăim astăzi liber	De dor strămoșesc.	Și-nălțăm azi un cânt
Pe plai pitoresc,	Și durăm peste veac	Celor ce s-au jertfit!
Se-mplinește visarea	Adevăr izbândit,	<i>Refren.</i>

Tabloul muzical

Tabloul muzical este un gen de muzică simfonică cu program, dintr-o singură parte, în care predomină elementul descriptiv. Imaginea unui tablou muzical reprezintă obiecte și fenomene ale realității (peisaj, portret) și are un caracter descriptiv pronunțat. Forma genului de tablou muzical este liberă, dimensiunea fiind mai mică decât la poem.

Dacă o pictură sau o sculptură surprinde un fenomen într-un moment anume, atunci muzica poate transmite chiar cursul vieții. Prin urmare, cea mai importantă caracteristică a imaginii muzicale este capacitatea existenței în timp, într-o evoluție dinamică, conținând diverse vibrații.

Există două tipuri de tablou muzical – static și dinamic. **Tabloul muzical static** exprimă procesul de contemplare a unui fenomen viu, cel puțin abia sesizabil, dar care se schimbă înaintea ochilor noștri. **Tabloul muzical dinamic** întruchipează direct o anumită imagine a mișcării.

În peisajul muzical sunt mobilizate toate mijloacele care provoacă efectul contemplației.

Piotr Ilici CEAIKOVSKI.

Uvertura-fantezie *Romeo și Julieta*

Remarcabilul compozitor rus Piotr Ilici Ceaikovski a compus creații în diferite genuri. Un loc semnificativ în opera acestuia l-au ocupat lucrările simfonice programatice, în special uvertura-fantezie „Romeo și Julieta”.

La baza uverturii stă tragedia scrisă de William Shakespeare „Romeo și Julieta”. P.I. Ceaikovski nu povestește, ci transmite prin muzică ideea acestei tragedii într-un mod generalizat. Mesajul uverturii se dezvoltă în baza a trei teme muzicale: (1) tema Binelui, în persoana călugărului Lorenzo, sună pastoral, reprezintă o lume exterioară calmă, dar dură, cu legi stricte, care nu pot fi încălcate și care, în cele din urmă, sunt ostile eroilor principali – Romeo și Julieta; (2) tema Dușmăniei între familiile Montague și Capulet. Mișcarea rapidă la instrumentele cu corzi, sincopările bruște la orchestră, loviturile săbiilor accentuate, cu timbrul metalic al talgerelor, acordurile ascuțite creează o imagine vie a unei lupte furioase; (3) tema Dragostei, în care cornul englez îl reprezintă pe Romeo, în timp ce flautele o reprezintă pe Julieta.

Pe balconul Julietei

Te provoc!

- ① Audiază uvertura-fantezie „Romeo și Julieta”, de P.I. Ceaikovski.
- ② Urmărește apariția și dezvoltarea temelor muzicale care reprezintă Binele, Dușmănia familiilor Montague și Capulet și tema Dragostei din uvertura „Romeo și Julieta”.
- ③ Comentează expresivitatea temelor muzicale din această uvertură-fantezie, utilizând termenii de limbaj muzical.

Interpretați!

- ① Selectați sonorități de percuție corporală potrivite pentru acompanierea cântecului „Vine iar primăvara”.
- ② Apreciați modelele de acompaniament la cântec după criteriile de succes.
- ③ Învățați și interpretați expresiv cântecul „Vine iar primăvara”.
- ④ Elaborați un acompaniament ritmic din două formule la măsura de $\frac{4}{4}$ pentru melodia cântecului „Vine iar primăvara”.

Vine iar primăvara

Versuri: Petre Popa
Muzică: Valeriu Ceban

Vesel

1. Curg pe dru-muri pâ - râ - ia - še har - ni - ce,
2. Zi - le - le de ploi și soa - re dar - ni - ce

Va - po - ra - še mul - te duc în ca - le. Ne îm - bi - e iar la vi - se
Mân - gă - ie blând iar - ba de pe va - le. Vân - tu - ri - le bat u - șor șă -

tai - ni - ce Gal - ni - ce Gin - ga - še și al - be flori. Vi - ne iar pri - mă -
Ca a - ri - pi - le de dor. Ca a - ri - pi - le de dor.

va - ra, Hai s-o în - tâl - nim, Hai s-o în - tâl - nim,

Pen - tru ver - dea - i co - moa - ră, Zâm - be - te să - i dă - ru - im.

3. Se trezesc din somnul lung albinele, Ca miresele albesc grădinile,
Floricele deșteptând cu zborul, Sub ochii gospodarilor.
Refren.

Amintește-ți!

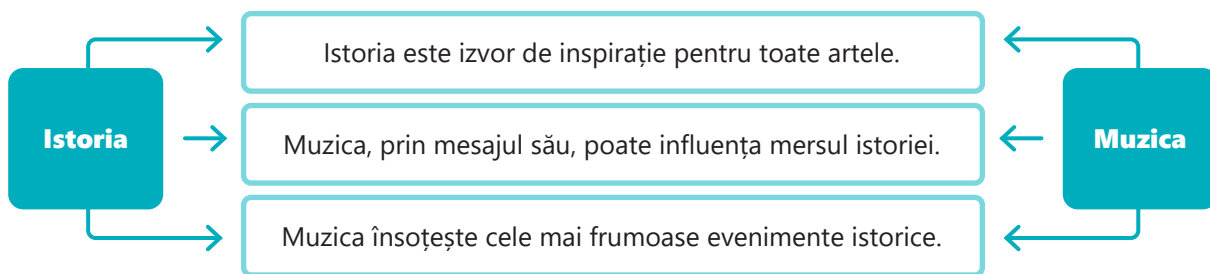
- Criteriile de succes** în activitatea de acompaniere ritmico-timbrală: 1. Elaborez un acompaniament potrivit cântecului. 2. Potrivesc succesiunea sonorităților de percuție corporală. 3. Acompaniez expresiv melodia cântecului în tempo, fără opriri.

Istoria – sursă de inspirație pentru muzica cu program

Istoria reprezintă memoria umanității, în care este acumulată experiența de viață a mii și mii de generații. O găsim reflectată mai ales în creațiile populare orale, dansurile strămoșești, teatrul popular, ritualuri etc. De-a lungul timpului, istoria a servit drept sursă de inspirație pentru creatorii de muzică, atât celei populare, cât și celei culte.

Orice eveniment de rezonanță, demn de a fi rămas immortalizat pentru generațiile următoare, și-a găsit expresie și în muzică. Astfel, compozitorii au scris compoziții despre evenimente și personalități remarcabile din istoria omenirii.

Prin puterea mesajului emoțional și ideatic, unele creații muzicale au însoțit mari evenimente istorice, au influențat spiritul oamenilor. În creația muzicală națională regăsim opere a căror imagine este inspirată sau descrie marile evenimente istorice și din viața socială a omenirii.

Ludwig van BEETHOVEN.

Uvertura *Coriolan*

Uvertura „Coriolan”, scrisă de compozitorul german Ludwig van Beethoven, are un program inspirat din tragedia omonimă a lui W. Shakespeare și readuce în lumină un moment din tumultuoasa istorie a Romei antice – drama sufletească a comandantului de oști Coriolan.

Compusă în formă de sonată, în tempo *Allegro con brio* (rapid, cu înflăcărare), uvertura începe cu o melodie în unison la grupul instrumentelor cu corzi. Urmează acorduri energice și dure, separate prin pauze expresive, care ne introduc direct în tema principală, scrisă în tonalitatea minoră, plină de frământări și zburcucium. Astfel este reprezentat caracterul hotărât al eroului principal și intenția sa de a iniția un război pentru a se răzbuna împotriva senatului. Acesta îi refuzase titlul de consul, pe care l-a meritat după lupte victorioase și pline de glorie.

Tema secundară, scrisă în tonalitate majoră, deosebit de lirică, blândă și plină de evlavie, redă două chipuri feminine. Mama și soția îl roagă pe Coriolan, cu multă compasiune și insistență, să renunțe la actul de răzbunare.

Joseph-Marie Vien. *Familia lui Coriolan*

**Iacob
MUREȘIANU
(1812–1887)**

Personalități istorice evocate în muzica cu program

Uvertura *Ștefan cel Mare*

Iacob Mureșianu este unul dintre întemeietorii și creatorii artei muzicale românești. După absolvirea Conservatorului Regal de Muzică din Leipzig, ocupă postul de profesor de muzică vocală și instrumentală. A compus peste 260 de lucrări.

Uvertura „Ștefan cel Mare” este primul poem simfonic românesc. Triumful, victoria în luptă, bucuria libertății exprimă mesajul uneia dintre temele uverturii, scrisă în 1883. Lucrarea are la bază un subiect poetic și lirico-dramatic, inspirat din cunoscuta poezie „Mama lui Ștefan cel Mare”, de Dimitrie Bolintineanu. Chiar de la primele măsuri, se vedește intenția de redare a unei atmosfere de neliniște și fremătare. Simplu și sugestiv, cantilena largă a oboiului dezvăluie această atmosferă:

Starea de visare, dorința și pasiunea dispar treptat, prin intervenția din ce în ce mai sacadată a trompetelor, transmitând neliniște întregii orchestre și culminând într-un *fortissimo*. Intensitatea muzicală este lipsită de strălucire și reflectă sosirea unui domnitor învins. Eroul își caută consolarea, iar melodia clarinetelor ne reamintește ororile bătăliei și tristețea înfrângerii. Tema suferinței rămâne a fi susținută doar de un glas de violoncel, în timp ce oboiul pregătește întâlnirea domnului cu oastea. Sună o melodie caracteristic românească.

Partea a doua a uverturii oglindește lupta și victoria. În mișcare *Marcia* (în caracter de marș), sunetele de trompetă par o chemare la luptă. Tema Victoriei este susținută de flaute, clarinete, oboi și viori în desenul ritmic al orchestrei. Treptat vioiciunea și strălucirea se manifestă mai evident, când simultan, când prin alternare. Mesajul final al uverturii ne îndeamnă să cunoaștem cine am fost și cine suntem.

Stahi Eduard. *Ștefan cel Mare în luptă*

Te provoc!

- ① Caută și citește poezia „Mama lui Ștefan cel Mare”, de D. Bolintineanu. Descoperă chipul mamei domnitorului.
- ② Audiază uvertura „Ștefan cel Mare”, de I. Mureșianu, identificând mijloacele expresive și descriptive ale mesajului muzical.
- ③ Explică expresivitatea și sensul momentelor solo la oboi în muzica uverturii „Ștefan cel Mare”.
- ④ Prezintă date biografice despre compozitorul Iacob Mureșianu.

**Alexandru
FLECHTENMACHER**
1823–1898

Uvertura națională *Moldova*

Compozitor, violonist și dirijor român, autorul celebrei melodii „Hora Unirii”, Alexandru Flechtenmacher este unul dintre întemeietorii școlii muzicale românești din secolul al XIX-lea. A studiat muzica la Iași, Viena și Paris. A fost fondatorul și primul director al Conservatorului din București. A compus primele opere și vodeviluri românești.

O pagină de referință în muzica simfonică este uvertura „Moldova”. Autorul muzicii a demonstrat, pentru prima oară în istoria muzicii naționale românești, că motivele cântecelor și jocurilor populare pot constitui un bogat izvor de inspirație, chiar pentru formele mai complexe ale muzicii instrumental-simfonice.

Uvertura „Moldova” are mare valoare artistică prin concepția și dezvoltarea temelor muzicale. În introducere este zugrăvit un răsărit de soare, care învăluie cu lumină melegurile pitorești.

Tema muzicală, blând și firesc, alunecă pe treptele scăriței *do*, la măsură binară. Apoi, aceeași melodie se transpune la măsură ternară și „prinde aripi”, se avântă spre ceruri pentru a savura frumusețea plaiului moldav de la înălțimea zborului păsărilor – moment de înaltă vibrație în armonii solemne, patetice și mărețe.

Un evantai de melodii de dans, contrastante prin caracter, de inspirație folclorică, descriu natura și oamenii în activități agricole. Energia și dinamica muzicii creionează temperamentul și virtuțile popoului. Prin melodicitate, conținut de idei descriptiv și patriotic, uvertura „Moldova” este apreciată drept „perlă” în muzica simfonică cu program.

Fii creativ!

- 1 Caracterizează succint cele mai importante realizări din viața compozitorului Al. Flechtenmacher.
- 2 Audiază uvertura „Moldova”, de Al. Flechtenmacher.
- 3 Fredonează prima temă muzicală din uvertură după textul de note de mai sus.
- 4 Realizează un „dialog” pe motivele temei din uvertura „Moldova”.
- 5 Reprezintă conturul melodiei la prima temă muzicală din această uvertură.

Lumea interioară a omului în creațiile muzicii cu program

Lumea interioară a omului poate fi infinit de variată: armonioasă sau controversată, frumoasă sau urâtă, bogată sau săracă spiritual, pozitivă sau negativă, colorată sau ștearsă emoțional ș.a. Indiferent de cum ar fi, lumea interioară a fiecărei persoane este unică și originală.

Prin mesajul său emoțional și ideatic, artele, în general, și muzica, în mod special, pot crea în cel mai sensibil și frumos mod lumea interioară a omului de-a lungul întregii vieți. Există creații muzicale în care descoperim lumea experiențelor sufletești și a frământărilor oamenilor care au trăit în trecut, ce-și păstrează autenticitatea și în zilele noastre. Valorile unei creații muzicale: trăirea emoțională, imaginea muzicală, expresivitatea limbajului ș.a., pot atribui sens vieții omului, oferi posibilități de cunoaștere, dezvoltare și îmbogățire spirituală.

Frederick Morgan. *Fluturile*

Robert SCHUMANN. Piesa *Träumerei* (Reverie)

Compozitorul Robert Schumann a creat albumul „Scene pentru copii”, opus 15, care reunește 13 piese pentru pian. Originalitatea lor este exprimată de caracterul improvizatoric al melodiilor și de naturaletă experiențelor unui copil. Muzicianul îl consideră ființă miraculoasă, ce abordează lucrurile în profunzime.

„Träumerei” este cea mai cunoscută piesă din acest album și este dedicată marelui compozitor maghiar Franz Liszt. Titlul piesei sugerează starea sufletească a unui personaj înghițit de imaginație, amintiri, vise și gânduri. Mesajul piesei ne îndeamnă să ne îndepărțăm de lumea exterioară de zi cu zi, pentru a ne retrage în interioritate.

Piesa are o formă monopartită – o melodie și dezvoltarea ei (a+a+1+a2). Caracterul cantabil al acesteia este întruchipat în mișcarea arcuită a liniei melodice. Starea de căutare, mistuire interioară, este subliniată cu ajutorul fundalului armonic – o succesiune de acorduri prin care subtil se creionează visele, aspirațiile.

Clara și Robert Schumann muziciază

Descoperă!

Valori de viață – ceea ce oamenii consideră important în viața lor. Acestea sunt convingerile lor, principiile, liniile directe, care determină nu numai soarta unei persoane, ci și relația acesteia cu ceilalți. Valorile vieții se formează în copilărie, ele pun bazele viitoarei vieți.

Lumea interioară umană – lumea sa spirituală, formată din sentimente, gânduri, idei despre realitatea înconjurătoare. Există oameni cu o lume interioară bogată, dar și cei cu o lume interioară săracă. Lumea interioară a unei persoane poate fi înțeleasă după acțiunile sale.

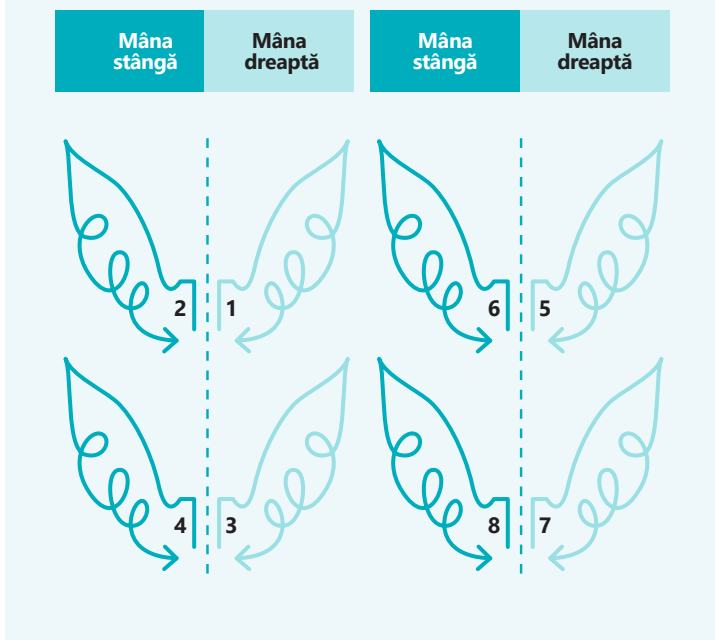
Fiți creativi!

- 1 Exersați reprezentarea melodiei prin mișcări plastice ale mâinilor, ținând o eșarfă sau o dantelă colorată, după modelele propuse în imaginea alăturată.
- 2 Stabiliți și executați succesiunea mișcărilor plastice potrivite pentru fiecare eveniment sonor din piesa „Träumerei”, de R. Schumann.
- 3 Realizați (participă două grupuri) un „dans al mâinilor” cu recuzită (dantele sau eșarfe colorate), sub formă de dialog pe fraze muzicale din piesa „Träumerei”.

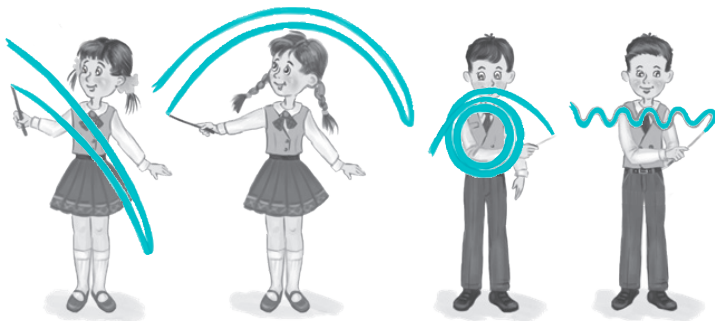
Te provoc!

- 1 Meditează asupra valorilor de viață și a lumii interioare personale.
- 2 Elaborează o listă de creații muzicale care reprezintă viziunea personală despre tine și viață.
- 3 Audiază piesa „Träumerei”, de R. Schumann.
- 4 Descoperă organizarea ideilor muzicale în timpul audițiilor prin fredonarea motivului melodic.
- 5 Reprezintă conținutul piesei „Träumerei” prin mișcări plastice spațiale ale mâinilor, sub formă de dialog, după modelul de mai jos.

Meloritmia la piesa „Träumerei”

Modele de mișcări plastice pentru reprezentarea mersului melodic

- ① Analizează și reprezintă în caiet forma muzicală a cântecului „Mama, doar mama”.
- ② Învățați și interpretați expresiv cântecul „Mama, doar mama”.
- ③ Valorificați mai multe variante de interpretare a cântecului „Mama, doar mama”:
(a) corală; (b) soliști și cor; (c) sub formă de dialog.

Mama, doar mama

Versuri: Eugen Rotaru

Muzică: Marius Țicu

Moderato

1. O-chii cei mai dragi din lu - me, Ca-re sunt fă-cuți a - nu -
Gla-sul ca - re și - n tă - ce - re E - n - ve - lit în măn - gâ - ie -
me Să ne dea lu - mi - na lor Par - că rup - tă din - tr - un soa -
re Și în vor - be de a - lint E o cal - dă dez - mier - da -
re, Ci - ne oa - re, ci - ne - i a - re? M.....
Ci - ne oa - re, ci - ne - l a - re?

Refren:
Ma - ma, doar ma - ma, fă - ră - a fi da - toa - re, Îți dă tot ce - n suf - let a -
Ma - ma, doar ma - ma gă - seș - te a - li - na - re, Sim - te când ce - va te doa -
re, Ma - ma, doar ma - ma, ui - tând par - că de si - ne,
re, Ma - ma te - n - va - ță Pri - mii pași în via - ță
Ea tră - ieș - te doar prin ti - ne. Ma - ma, doar ma - ma.
Și te - a - ju - tă să - n - vingi tea - ma.

2. Cântec fără asemănare, cu vorbe nemuritoare,
Pe care le porți în gând, cât ai fi crescut de mare,
Cine oare, cine-l are?
Vremea lungă de-așteptare și-o avere de răbdare,
Cât ar fi drumul de lung și prăpastia de mare,
Cine oare, cine are?

Refren.

EVALUARE

- 1 Comentează afirmațiile marilor compozitori:
 - George Enescu: „Muzica oglindește toate misterioasele ondulații ale sufletului fără puțința de prefăcătorie”, „Muzica este un grai...”.
 - Iacob Mureșianu: „În orele solemne ale aleșilor unei țări și națiuni, din abundența inimilor patriotice și naționale, iese mai întotdeauna un act de eternizare”.
- 2 Numește genurile muzicale care pot fi executate de către interpreții reprezentați în imaginile de mai jos. Argumentează alegerea criteriilor de clasificare a genurilor muzicale numite.

- 3 Elaborează un eseu descriptiv cu titlul: „Lumea interioară a omului în limbajul artelor”, ilustrând argumentele cu exemple, impresii personale.
- 4 Stabilește valoarea de adevăr (adevărat sau fals) în enunțurile ce urmează:
 - Muzica cu program este muzică vocală și instrumentală care poartă un titlu.
 - Programul unei compoziții muzicale poate veni numai de la autorul muzicii.
 - În funcție de mijloacele utilizate, deosebim genuri muzicale vocale, instrumentale și dramatice.
 - Indicații despre conținutul muzicii cu program se conțin în titlul compoziției muzicale.
 - Tabloul muzical este un gen de muzică simfonică cu program, alcătuit dintr-o singură parte, în care predomină elementul descriptiv.
 - Există trei tipuri de tablou muzical: static, dinamic și spațial.
 - Muzica, prin mesajul său, poate influența mersul istoriei.
- 5 Reprezintă clasificarea genurilor muzicale prin tehnica poster sau hartă mentală, utilizând imagini.

Creațiile muzicale pot fi interpretate în diferite variante și receptate în mod diferit. În toate creațiile muzicale conținutul este exprimat și descris prin mijloacele limbajului sonor.

În genurile muzicii vocale, conținutul muzicii este generat de simbioza textului literar și a muzicii. Ascultând muzică vocală, urmărim mesajul textului poetic și descoperim expresivitatea elementelor de limbaj muzical prin care se reprezintă.

În genurile muzicii dramatice, conținutul creațiilor are la bază un subiect literar. Publicul descoperă semnificația unui spectacol de operă, balet, fiind ghidat de un libret.

În genurile muzicii instrumentale deosebim: (a) muzica cu program și (b) muzica fără program.

Muzica fără program este muzică instrumentală ce nu are un program prestabilit, spre deosebire de muzica cu program. Pe baza propriilor trăiri emoționale, a fanteziei creatoare și a imaginației, publicul descoperă conținutul creațiilor muzicale fără program.

PROIECT DE GRUP

„Imaginea muzicală a unei capodopere în genul de concert”
(pagina 68)

În această unitate vei învăța:

- să definești muzica fără program;
- să audiezi cercetător creații de muzică instrumentală fără program;
- să descoperi specificul genurilor instrumentale: piesă, sonată, concert, simfonie;
- să caracterizezi mesajul emoțional și ideatic în creațiile instrumentale fără program;
- să urmărești și să elaborezi reprezentarea grafică a unei teme muzicale;
- să interpretezi expresiv piese vocale și corale la una și mai multe voci;
- să intonezi cântece în diferite variante;
- să acompaniezi ritmic melodia cântecelor studiate;
- să-ți exprimi opinia personală despre muzică;
- să utilizezi corect terminologia muzicală.

Caracterul pur al muzicii fără program: cum descoperim conținutul?

Conținutul unei creații muzicale este prezentat publicului de către interpret, pornind de la partitura creată de compozitor. Cunoașterea creației de muzică este o experiență individuală, în care ne bazăm pe propria sensibilitate, iar cunoștințele, activitatea de reaudiție, analizarea mesajului muzical și multe altele sunt necesare pentru a spori înțelegerea.

Traseul de cunoaștere a conținutului unei creații constă în: 1. trăirea sentimentului în timpul audii de ansamblu; 2. determinarea anumitei structuri prin audii repetate; 3. urmărirea expresivității melodiei și a elementelor de limbaj care o caracterizează. Informația despre trăsăturile specifice genului muzical, istoricul creației muzicale, datele biografice din viața compozitorului ajută la reconstruirea unei imagini muzicale.

Exersați!

- 1 Exersați vocile prin intonarea piesei „Cântă frumos!”, de Anca Toader.
- 2 Susțineți interpretarea piesei „Cântă frumos!” prin tehnica „burdon”, astfel: acompaniați melodia interpretată coral cu intonarea unui sunet prelung (pentru piesa dată – nota *sol*) la xilofon, metalofon, clopoței sau cu voce.

Cântă frumos!

Versuri și muzică: Anca Toader

Vioi

1. A cân-ta fru-mos vom în - vă - ța Și în - ce - pem
2. Vo-ca-li-ze noi să în - vă - țăm, Vo-cea noas-tră
prin a res-pi - ra. Ca-pul sus și gu - ra ro-tun - jim,
să o mo-de - lăm. Cu un glas fru-mos vom în-cân - ta

Refren:

Su-ne-tul fru-mos să-l a - u - zim. Ma, me, mi, mo, Ma, me, mi, mo,
Pe ori-ci - ne ne va as-cul - ta.

Ma, _____ ma, Ce bi-ne-i a cân-ta, da! Ma, me, mi, mo,
Ma, me, mi, mo, Ma, _____ Ce fru-mos, ce bi-ne-i a cân-ta, da!

Miniatura muzicală

Precum lucrurile și activitățile oamenilor în viața de toate zilele pot fi mici și mari ca durată și importanță, în arta muzicală există genuri muzicale de dimensiuni mici și creații de proporții, ample. Mărimea unei creații muzicale nu diminuează importanța artistică a valorilor ei, determinate de: trăirea emoțională, conținutul, forma și expresivitatea limbajului.

Miniatura instrumentală este o piesă de mici dimensiuni în care ideile și sentimentele sunt exprimate într-o formă concisă. Există miniaturi vocale și instrumentale. Ca gen muzical, miniatura a apărut în perioada barocului (începutul secolului al XVII-lea), fiind o piesă scrisă pentru clavecin. Genul de miniatură a fost valorificat îndeosebi de Fr. Schubert, F. Mendelssohn-Bartholdy, R. Schumann, Fr. Chopin.

Frédéric CHOPIN.

Preludiul nr. 4, în mi minor

Frédéric Chopin (1810–1849) este cel mai mare reprezentant al artei muzicale poloneze. Celebrul compozitor a scris „Preludiul nr. 4”, opus 28, ce sună în tonalitatea *mi* minor și exprimă o trăire interioară, intimă. Melodia, ritmul, nuanțele dinamice și armonia sunt elemente de limbaj prin care muzica „Preludiului nr. 4”, în mod original, reprezintă conținutul muzicii. Melodia este alcătuită din două propoziții muzicale, culminând în cea de-a doua.

Mișcarea uniformă a optimilor din acompaniament, în tempo rar, creează asociația curgerii timpului (mersul ácelor ceasornicului). Repetarea acordurilor din acompaniament și mișcarea lor descendentă sugerează curgerea neînduplecată a timpului.

Planul dinamic evoluează de la nuanța *piano* până la nuanța *forte*, fiind împletite cu *crescendo*, *diminuendo*, *smorzando* și *espressivo*. În fundalul armonic mereu se schimbă coloritul, sonoritățile disonante se perindă una după alta, creând o tensiune interioară vibrantă și sensibilă, o neliniște dominată de suferință și tristețe. Sunt pline de sens pauza și trei acorduri de la sfârșitul miniaturii.

Explorează!

Tehnici de cunoaștere a muzicii în activitatea de audiere:

- Ascultarea cercetătoare a muzicii cu ochii închiși.
- Notarea formei muzicale, a elementelor de structură în caiet.
- Fredonarea melodiei, a motivelor.
- Reprezentarea spațială/grafică a conturului melodiei.
- Caracterizarea elementelor de limbaj muzical.

Audiază!

- ① Audiază „Preludiul nr. 4”, de Fr. Chopin.
- ② Caracterizează discursul muzical din „Preludiul nr. 4”, de Fr. Chopin.

Henrik Semiradski.
*Frédéric Chopin cântând
la pian în salonul prințului
Radziwill*

George ENESCU
(1881–1955)

Piesa *Preludiul la unison*

„Preludiul la unison” este prima parte a Suitei nr. 1 pentru orchestră, creată de celebrul compozitor român George Enescu la vârsta de 21 de ani. Această creație sună în *Do major*, în mișcare moderată și măsura de $\frac{3}{4}$.

Originalitatea lucrării se realizează prin melodia interpretată la unison de 64 de instrumente cu coarde și un timpan, la nuanțele dinamice – *fortissimo*, *pianissimo*, *crescendo*, *decrescendo* –, încărcate de tonuri evocatoare și dramatism. Muzica pare a veni dintr-un strat arhaic, cu rădăcini folclorice.

„Preludiul la unison” conține sentimente și idei istoricizate, evocate de la înălțimea unei priviri atotcuprinzătoare, de la înălțimea zborului păsărilor. Acest discurs melodic nu are nevoie nici de armonie, nici de polifonie. Muzica creează stări contemplative ale unui timp istoric ieșit din mit, armonia unui peisaj, sentimentul complex al dorului, alături de dorința de libertate, credință și mântuire.

Structura melodică este alcătuită din trei motive transformate treptat într-o mișcare când accelerată, când încetinită, declinând în final până la nuanța *piano-pianissimo*. Timpanul apare surprinzător și însoțește discursul corzilor cu un răscolitor *tremolo*, pornind de la nuanța *mezzopiano* și ajungând la mijloc la un *fortissimo*, cu sonoritate amenințătoare. Treptat, muzica își regăsește calmul și finalul aparține viorilor cu surdină. În încheiere, bătăile de timpan sună în cea mai fină nuanță.

Te provoc!

- 1 Selectează informații despre viața marelui compozitor român George Enescu.
- 2 Definește termenul „unison” în muzică și în viață.
- 3 Audiază „Preludiul la unison”, de G. Enescu.
- 4 Comentează expresivitatea discursului din piesa enesciană: (a) mesajul emoțional; (b) forma muzicală; (c) mijloacele de limbaj muzical; (d) mesajul ideatic.
- 5 Realizează o comparație între preludiile compuse de Fr. Chopin și G. Enescu.

Ateneu Român – sala de concerte din București

Johannes BRAHMS
(1833–1897)

Începând cariera de interpret pianist de la zece ani, J. Brahms a fost apreciat de contemporanii săi ca un mare virtuoz și geniu al interpretării pianistice. O pagină deosebită în creația compozitorului constituie piesele pentru pian (la 2 și 4 mâini), dedicate muzicării în mediul familiei – valsuri (opus 39, compuse în 1865) și „Dansuri maghiare” (în 4 caiete, scrise în perioada 1869–1880).

Opusul 39 reunește 16 valsuri, care au câștigat popularitate la nivel mondial, fiind transcrise pentru multe instrumente și ansambluri orchestrale.

„Valsul nr. 15”, în *do* minor, este o piesă plină de lirism, sentiment sincer, intonații cantabile și dansante. Sunetele melodiei alunecă pe *legato*, creând mișcare fluidă și plină de grație.

Valsul nr. 15, în *do* minor

Compozitorul și pianistul german Johannes Brahms este reprezentantul romantismului și a intrat în istoria muzicii universale datorită simfoniilor, concertelor, muzicii de cameră, lucrărilor pentru pian și creațiilor corale.

Începând cariera de interpret pianist de la zece ani, J. Brahms a fost apreciat de contemporanii săi ca un mare virtuoz și geniu al interpretării pianistice. O pagină deosebită în creația compozitorului constituie piesele pentru pian (la 2 și 4 mâini), dedicate muzicării în mediul familiei – valsuri (opus 39, compuse în 1865) și „Dansuri maghiare” (în 4 caiete, scrise în perioada 1869–1880).

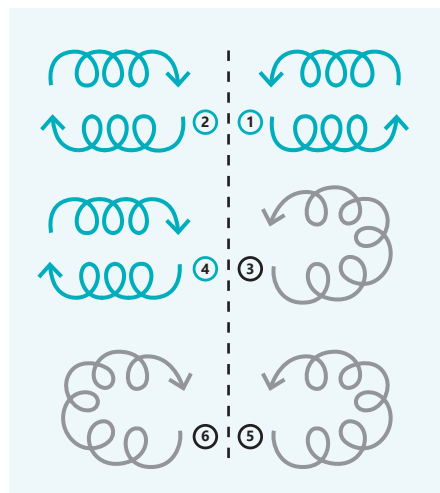

Victor Gabriel Gilbert. *Balul, o seară elegantă*

Moderato

Te provoc!

- ① Caută și prezintă în fața colegilor informații despre viața compozitorului J. Brahms.
- ② Audiază piesa „Valsul nr. 15”, în *do* minor, de J. Brahms, și reprezintă în caiet elementele de structură ale formei.
- ③ Fredonează melodia piesei „Valsul nr. 15”, exprimând mișcarea lăuntrică, subliniată prin *legato* și nuanțe dinamice.
- ④ Caracterizează mesajul emoțional și ideatic întruchipat în această piesă.
- ⑤ Studiază și reprezintă cu gesturile spațiale ale ambelor mâini (sub formă de „dialog”) conturul melodic al piesei audiate.

Descoperă!

Cinquin este o poezie din cinci versuri, care sintetizează informație și atitudini exprimate concis în următoarea structură:

- Linia 1: Un singur cuvânt – un substantiv (tema poeziei);
- Linia 2: Două cuvinte – adjective;
- Linia 3: Trei cuvinte – verbe la gerunziu;
- Linia 4: Patru cuvinte – o propoziție formată din patru cuvinte;
- Linia 5: Un singur cuvânt – sinonim al primului cuvânt (esența).

Fii creativ!

- 1 Compune o poezie despre muzica „Valsul nr. 15” după modelul cinquin.
- 2 Elaborează un acompaniament ritmic potrivit acestei melodii, cu formule ritmice la trei timpi.
- 3 Învățați și interpretați expresiv cântecul „De Paști”.

De Paști

Versuri: Viorica Covalschi
Muzică: Eugen Doga

Moderato

1. De Paști au în-flo-rit ci - re - șii, Lin ploa-ia ca-de-n glo-buri
mici. Când vi-ne noap-tea În-vi - e - rii, Toți în-ge-rii se strâng a -
ici, Toți în - ge - rii. Când vi - ne noap-tea În - vi - e - rii,
Toți în-ge-rii se strâng a - ici, Se strâng a - ici. 2.3. De // naci.
buni.

2. De Paști acasă e lumină și albul varului mai pur,
Cu ouă roșii și cu smirnă se-mbracă mesele-n ajun
Din buni străbuni,
Cu ouă roșii și cu smirnă se-mbracă mesele-n ajun
De oameni buni.

Expresivitatea limbajului și a formei în muzica genului de sonată

Cuvântul *sonare* în limba italiană înseamnă „a suna”, „a cânta la un instrument”. La începutul secolului al XVI-lea și în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, sonata era o piesă compusă pentru un instrument, spre deosebire de cantată, care era o piesă scrisă pentru voce.

În exemplara creație a compozitorilor clasicismului vienez – J. Haydn, W.A. Mozart și L. van Beethoven – s-au statuat caracteristicile de bază și estetica genului de sonată. Cu o excepțională expresivitate, sonatele dezvăluie profunzimea ideilor, natura și intensitatea sentimentelor: iubirea, pateticul, revolta, eroicul. Azi termenul de sonată are un sens dublu:

1. **Sonata ca formă muzicală** – o construcție bitematică (cu două teme), cu trei secțiuni: expoziție, dezvoltare, repriză, și coda.
2. **Sonata ca gen muzical** – compoziție instrumentală scrisă pentru pian sau pentru alt instrument cu acompaniament de pian, alcătuită din 4 părți, care-și iau numele de la mișcările în care sunt scrise (*Allegro*, *Andante*) sau după dansurile componente (menuet, rondo).

Wolfgang Amadeus MOZART. Sonata pentru pian nr. 16, în Do major

Una dintre cele mai frumoase compoziții muzicale scrise de Wolfgang Amadeus Mozart a devenit „Sonata pentru pian nr. 16”, în *Do major*, fiind dedicată pianiştilor începători. Compozitorul a văzut principala dificultate nu în tehnica interpretării sonatei, ci în expresivitatea mesajului muzical.

Josef Büche. Mozart compunând

Manuscrisul original s-a pierdut și sonata nu a fost publicată în timpul vieții lui W.A. Mozart, prima ediție apărând în 1805.

Prima mișcare are forma de sonată, a doua – forma de rondo (A+B+A+C+A), cea ce nu este specific genului de sonată; a treia reprezintă tema cu variațiuni – A+ A1+A2 (o temă cu două variațiuni).

Structura genului de sonată

Partea I
Tempo repede – *Allegro*
Forma – de sonată

Partea a II-a
Tempo lent – *Andante* sau *Largo*
Forma – bipartită/tripartită sau temă cu variațiuni

Partea a III-a
Tempo repede – *Allegro*
Forma – menuet cu trio

Partea a IV-a
Tempo repede – *Allegro/Presto*
Forma – de sonată sau rondo

Te provoc!

- 1 Caută și prezintă în fața colegilor informații despre copilăria compozitorului W.A. Mozart.
- 2 Audiază „Sonata pentru pian nr. 16”, de W.A. Mozart.
- 3 Fredonează și urmărește cum se dezvoltă temele muzicale din mișcările acestei sonate.
- 4 Creează și reprezintă în caiet conturul melodic pentru secțiunea refrenului cu forma de rondo din mișcarea a doua a sonatei studiate.
- 5 Asemănă elementele de structură ale genului de sonată cu perioadele vârstei din viața unui om.

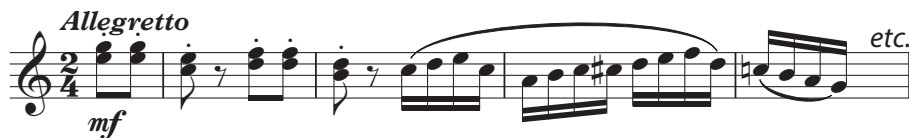
Temă din I mișcare

Temă din a II-a mișcare

Temă din a III-a mișcare

Secțiunile formei de sonată

①

Expoziție

Sună două teme contrastante – personajele.

②

Dezvoltare

Materialul tematic se dezvoltă, domină instabilitate tonală, tensiune ritmică, melodică.

③

Repriză

Are loc repetarea expoziției, unificarea tonală a temelor.

④

Coda

La sfârșitul piesei muzicale sună recapitularea, concluzia finală.

Forma de sonată

Fiecare gen muzical are o anumită formă. Sonata ca formă este o modalitate de organizare a materialului muzical/a ideilor muzicale în interiorul unei părți componente a unui gen muzical instrumental (de obicei, dar nu totdeauna, fiind prima mișcare).

Forma de sonată se numește „*Allegro* de sonată”, deoarece se practică în primele mișcări ale genului de sonată, care tradițional sună în tempo repede.

Allegro de sonată este forma fundamentală de organizare a unor compoziții de mare anvergură: sonată, simfonie, concert, cvartet, sau a altei compoziții muzicale de cameră.

August Friedrich Knoop. *Tânărul Mozart*

Cântați!

Învățați și interpretați expresiv piesa „Hristos a înviat!”, de G. Musicescu.

Hristos a înviat!

Muzică: Gavriil Musicescu

Hris-tos a în - vi - at___ din morți, Cu moar-tea pre moar-te căl-
când Și ce-lor din mor-mân-turi Vi - a - ță dă-ru - in - du - le.

Interpretați!

1. Învățați și interpretați expresiv cântecul „Hai să fim fericiți”.
2. Descoperiți sensurile melodiei cântecului în timpul unei interpretări fără text, cu ajutorul unor onomatopee (ta-ta, la-la, luri-luri ș.a.).
3. Elaborați acompaniamentul ritmic potrivit la piesa „Hai să fim fericiți” după modelele de emisie cu pixul de la pagina 65.

Hai să fim fericiți

(din repertoriul „Do-re-mi Show”)

Vesel dm gm C7
1. Fe-ri-ci-rea-n-ce-pe chiar cu ti-ne, Cu un zâm-bet și pri-viri
F B gm
se - ni - ne, Cu o ra-ză ce-ți măn-gâ - ie fa - ța
E7 A7 dm
În toa-tă di - mi - nea - ța. Cu un mi-nu-nat ră-să-

 rit de soa - re, Cu un vis fru-mos ce prin-de cu-loa - re,

 Cu lu-mi-nă-n suf-let și gân-duri bu-ne, O-mu-le, ești o mi-nu-

Refren: ne. Hai să fim fe - ri-ciți, via-ța es-te fru-moa-

 Nu-n-ce-tați să vi-sați doar la vi-se re - a -

 să, O - fe - riți, dă - ru - iți nu-mai iu - bi-

 le, Pre - ți - iți ce a - veți și tot ce vă-n-con-joa-

 ră, Iar în suf-let pă-s-trați nu-mai pri-mă-va - ră.

2. Pentru tine soarele răsare, pentru tine înflorește-o floare,
 Pentru tine păsări ciripesc și grădinile-nfloresc.
 Și natura toată iar învie, mii de fluturi zboară pe câmpie,
 Toate iară vin pentru a ne spune: Omule, ești o minune.
Refren.

Sensurile sonorităților în genul de concert

Cuvântul „concert” provine din latinescul *concertare*, ce înseamnă „a se întrece”, iar în limba italiană *concerto* are sensul de „înțelegere, armonie”.

Concertul este un gen muzical scris pentru unul sau mai mulți soliști, acompaniați de către orchestră. Genul de concert s-a răspândit datorită interesului pentru muziciere colectivă a societăților iubitorilor de muzică și a muzicienilor profesioniști (pe timpurile lui Antonio Vivaldi, Johann Sebastian Bach ș.a.).

În perioada barocului muzical s-a afirmat genul de *concerto grosso* (concert mare) și de concert pentru un solist. În *concerto grosso* un grup de soliști, numiți *concertino*, se confruntă cu orchestra, numită *ripieno* sau *tutti*, și are un număr variabil de mișcări. În concertul pentru un solist discursul muzical se dezvoltă în baza unui dialog între solist și orchestră. În perioada clasicismului, genul de concert era constituit din trei mișcări, în tempo repede – rar – repede.

**Johann Sebastian
BACH**
(1685–1750)

Concertul pentru clavecin nr. 5, în fa minor

Muzicianul de geniu Johann Sebastian Bach a sintetizat muzica secolelor precedente, pregătind pe cea a secolelor viitoare. Creația compozitorului german cuprinde aproximativ 5 mii de compoziții în diverse genuri. Originalitatea creației sale constă în expresivitatea temelor muzicale, modalitățile de prelucrare, elementele de virtuozitate, forma unitară, toate traduse printr-un mesaj de mare forță emoțională și ideatică, adresat omenirii.

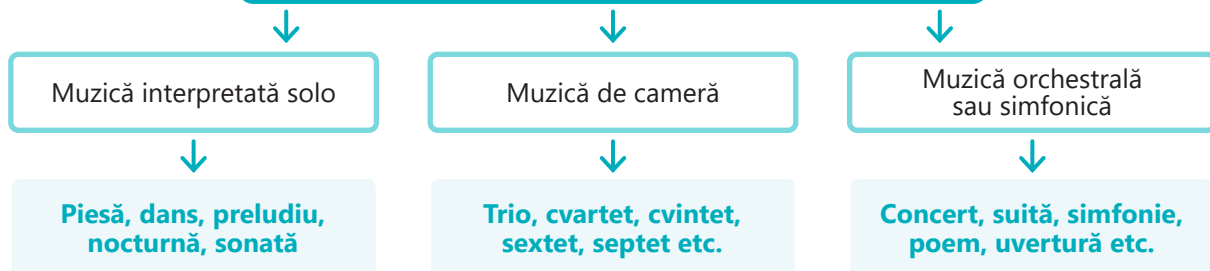
Compozitorul a creat celebrele „Concerte brandenburgice” (dedicate contelui Brandenburg), concerte pentru vioară, flaut, harpă și cele pentru clavier (instrumente cu claviatură), fiind considerat întemeietorul acestui gen.

„Concertul pentru clavecin nr. 5”, în *fa minor*, este compus pentru instrumente cu claviatură și orchestră, având trei mișcări: 1. *Allegro. Moderato*; 2. *Largo* și 3. *Presto*. Pe timpul lui J.S. Bach nu era încă inventat pianul. Cel mai răspândit instrument cu claviatură era clavecinul, sonoritatea căruia poate fi asociată cu un personaj, iar sonoritatea orchestrei cu trăirile și opinia unui grup de oameni.

John Theodore Heins. *O petrecere muzicală la Melton Constable*

GENURILE MUZICII INSTRUMENTALE

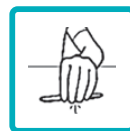
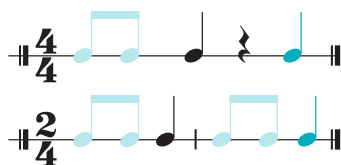
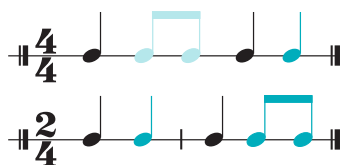

Audiază!

- 1 Audiază integral „Concertul pentru clavecin nr. 5”, de J.S. Bach, interpretat de orchestră.
- 2 Urmărește și caracterizează expresivitatea temelor muzicale interpretate de solist și orchestră în „Concertul pentru clavecin nr. 5”.
- 3 Elaborează și reprezintă conturul melodiei la mișcarea mediană din acest concert.

Fiți creativi!

- 1 Învățați și interpretați melodia populară elvețiană „Cukul”.
- 2 Exersați și executați modelele de acompaniament ritmic pentru melodia cântecului „Cukul”.

Cukul

Melodie populară elvețiană

Allegretto

1. Prin co-dri, pri-mă - va - ra, Eu zbor și cânt vo-ios, Din zori și pâ-nă
 sea-ra, Cu glas me-lo-di - os: Cu - cu, cu - cu! Eu zbor și cânt vo-
 ios, Din zori și pâ - nă sea - ra, Cu glas me - lo - di - os.

2. Când mierle dau de veste, în crâng voios cântând,
 Și spun a mea poveste, eu „cu-cu” le răspund.

E bine să mai știi!

Există concerte pentru diverse instrumente solo: pian, vioară, violoncel, oboi, harpă, flaut etc. și pentru orchestră, sub conducerea unui dirijor. Pentru a deosebi concertele care reprezintă muzica fără program, ele poartă numele tonalității în care sunt scrise și un număr de ordine în care au fost compuse sau sunt incluse într-un opus.

În perioada curentelor artistice: baroc, clasicism, romantism etc., genul de concert s-a afirmat, în creația celebriilor compozitori, cu trăsături distincte. Temele muzicale în genul de concert se dezvoltă prin diverse procedee: repetiție, contrast, variațiuni, motive, secvență (ascendentă/descendentă), imitație.

Amintește-ți!

Elaborează, prezintă și discută cu colegii „Regulile de conduită în sala de concert”.

PROIECT DE GRUP

„Imaginea muzicală a unei capodopere în genul de concert”

Se va realiza după reperele:

1. Prezentarea compozitorului.
2. Istoricul creației muzicale.
3. Caracterizarea expresivității mesajului emoțional și ideatic al unui concert.

Fiți creativi!

1. Învățați și interpretați expresiv cântecul popular „Moldovă, Moldovioara mea”.
2. Elaborați mișcări plastice și de dans potrivite la interpretarea acestui cântec.

Moldovă, Moldovioara mea

(cântec popular)

Moderato

1. Floa-re al - bă din gră - di - nă, Azi Mol - do - va - i o lu - mi - nă,
Mol - do - vă, Mol - do - vioa - ra mea. Și - i ca floa - rea de bu - jori
Când o prin - de ro - ua - n zori, Mol - do - vă, Mol - do - vioa - ra mea.

2. Ești o mândră primăvară
Cum îi azi întreaga țară,
Moldovă, Moldovioara mea.

Porți în lume al tău dor
Și ești dragă tuturor,
Moldovă, Moldovioara mea.

Reprezentări asociative în genul de simfonie

De-a lungul istoriei muzicii, termenul de simfonie a avut diverse sensuri. Cuvântul „simfonie” în traducere din limba greacă reunește două cuvinte: *sim* „împreună” și *fonos* „sunet”. În secolul al XVII-lea, simfonia este percepută ca o lucrare muzicală interpretată de mai mulți instrumentiști, ca o introducere la operă. Odată cu perfecționarea instrumentelor muzicale, mărirea și diversificarea orchestrelor în secolul al XVIII-lea, simfonia s-a detașat de operă și a început o existență independentă pe tiparul formei genului de sonată. Deseori, simfonia este numită „sonată pentru orchestra simfonică” anume pentru aplicarea formei ciclului de sonată în interpretare orchestrală.

Simfonia este gen muzical amplu, destinată a fi interpretată de către o orchestră. Marele clasic vienez J. Haydn este considerat „părintele” genului de simfonie, pentru faptul că a definitivat atât structura simfoniei, precum și principiile de dezvoltare a temelor muzicale în sonorități orchestrale. Fiind angajat la curtea contelui Esterhazy, J. Haydn a avut mult timp la dispoziție o orchestră cu care putea experimenta ideile sale muzicale, compunând 104 simfonii. W.A. Mozart amplifică fiecare mișcare a simfoniei și îmbogățește componența instrumentelor din orchestră. L. van Beethoven va aduce simfonia pe cele mai înalte culmi, fiind considerat drept cel mai profund filosof al muzicii. Dezvoltarea simfoniilor beethoveniene este de o complexitate și de o forță expresivă unice.

**Wolfgang Amadeus
MOZART**
(1756–1791)

Simfonia nr. 25, în sol minor

Prima simfonie Wolfgang Amadeus Mozart a scris-o la 7 ani. În anul 1773, la vârsta de 17 ani, el a compus „Simfonia nr. 25”, în *sol minor*. Se crede că a fost inspirată de „Simfonia nr. 39” a predecesorului său – J. Haydn. Din numărul total de 41 de simfonii, numai două sunt scrise în tonalități minore, nr. 25 și nr. 40.

Prima mișcare a simfoniei – *Allegro con brio* (repede, cu multă vioiciune) – este dominată de o atmosferă plină de tensiune și dramatism, generată de intonații melodice impulsive, contraste puternice de nuanțe dinamice și tempo, ritm sincopat, armonii disonante, pasaje interpretate la unison și articulația tremolo la instrumentele cu corzi.

Tema muzicală la oboi sună cantabil, larg, pe sunete lungi și exprimă ideile meditative ale unui personaj, plin de tristețe, visare, neliniște interioară. Comunicarea sensibilă dintre oboi și instrumentele cu corzi subliniază profunzimea emoțională a mesajului dramatic. Componența orchestrei reunește grupul instrumentelor cu corzi, două oboaie, două fagoturi și patru corni.

Prima temă din „Simfonia nr. 25”, de W.A. Mozart

Te provoc!

4

- 1 Descrie istoricul „Simfoniei nr. 25”, în sol minor, de W.A. Mozart.
- 2 Audiază prima mișcare – *Allegro con brio* – din „Simfonia nr. 25”, de W.A. Mozart.
- 3 Urmărește temele muzicale, interpretate la instrumentele cu corzi și la oboi, din prima mișcare a acestei simfonii.
- 4 Caracterizează și atribuie sens expresivității temelor muzicale din prima mișcare a simfoniei studiate.

Cântați!

Învățați și interpretați expresiv melodia „Canon”, de W.A. Mozart, astfel: (a) la unison; (b) în canon.

Canon

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

Andante A

Blân - da sea - ră lin co - boa - ră,

B

Pri-vi-ghe-toa-rea cân - tă ia - ră, Mi-ca fu-ga - ră cân-tă du-ios.

C

Pri-vi-ghe-toa-rea cân - tă ia - ră, Mi-ca fu-ga - ră cân-tă du-ios.

E bine să mai știi!

Structura tipică a simfoniei clasice, dezvoltată de compozitorii Haydn, Mozart și, mai ales, de Beethoven, este cvadripartită: prima mișcare, *Allegro*, are forma de sonată, precedată uneori de o introducere; a doua mișcare, *Adagio*, are în general forma de lied; a treia este un menuet sau, la Beethoven, un scherzo; mișcarea finală, *Vivace* sau *Presto*, are de obicei forma de rondo.

Compozitorii romantici, ca R. Schumann, Fr. Schubert, J. Brahms, au amplificat structura clasică a simfoniei. În secolul al XIX-lea, genul de simfonie evoluează pe două direcții: (a) tradiție clasică și (b) cea a inovațiilor romantice. Capodoperele muzicii sunt inepuizabile. Simfoniile clasicilor revelează fiecărei epoci sensuri noi.

Te provoc!

- 1 Elaborează un eseu pe tema „Imaginea vieții în muzică” în baza unei creații simfonice.
- 2 Comentează afirmația scriitorului Denis Diderot: „Ca să scrii despre Mozart, ar trebui să-ți moi pana în curcubeu”.
- 3 Prezintă șapte idei pentru a motiva oamenii să asculte muzica clasică.
- 4 Explică semnificația procedurilor de dezvoltare a temelor muzicale.

Interpretați!

- ① Învățați și interpretați expresiv piesa „Să cânte lumea!”.
- ② Elaborați și executați acompaniamentul ritmic la interpretarea piesei „Să cânte lumea!”.

Să cânte lumea!

Muzică și versuri: Gabriela Sauciu Cicone

Moderato

1. Pe dru-mul vie-ții me-reu în-tâl-nești Cli-pe fru-moa-se, mai
Tu din iu-bi-re cu-le-ge o stea Și că-tre oa-meni ea

mul-te po-vești, Ca-lea iu-bi-rii o vei că-u-ta,
va lu-mi-na, lar bu-nă-ta-tea te va răs-plă-ti,

1. Lu-mea va fi a ta. 2. Ce-rul te va iu-bi.

Refren:
Să cân-te lu-mea, să cân-te ma-rea, Să cân-te vi-mea și-n-treg Pă-mân-tul, Să cân-te fo-

-sul, să cân-te floa-rea, Să cân-te lu-na, să cân-te via-cul, să cân-te vâ-n-tul, Să cân-te cli-pa, să cân-te pia-

-ța, Să cân-te ce-rul în zori de zi. Să cân-te lu-tra Și voi cu mi-ne, cân-tați co-pii.

2. Nu-ți fie teamă să-ți ștergi lacrima,
Doar cu un zâmbet, lumina-i a ta
Prietenia e-o floare, o stea -
Veșnic o vei păstra.
Refren.

- ① Alcătuieste o „Carte de vizită a genului muzical” din lista celor studiate la lecții, după reperatele: (a) informații curioase din istoria genului; (b) forma muzicală; (c) trăsăturile specifice; (d) exemple de compoziții muzicale. Prezintă într-o formă creativă „Cartea de vizită” în fața colegilor.
- ② Realizați un concurs, între 4-6 grupuri, pentru cea mai expresivă interpretare a unei piese vocale din lista celor studiate. Pentru evaluarea reciprocă, utilizați următoarele criterii de succes: 1. Intonăm just și expresiv melodia cântecului; 2. Interpretăm toate strofele cântecului cu dicțiune clară, în ansamblu; 3. În timpul interpretării utilizăm metode creative: (a) dialogul, lăntșorul sonor; isonul, canonul; (b) mișcările plastice; (c) acompaniamentul la instrumente muzicale sau percuție corporală.
- ③ Completează în caiet tabelul de mai jos cu denumirea compoziției muzicale și cu numele autorului, construind corespondența dintre genul muzical și muzica cu sau fără program.

Specificare	Genurile muzicii instrumentale			
	Miniatură muzicală	Sonată	Concert	Simfonie
Muzică cu program				
Muzică fără program				

- ④ Elaborează un eseu descriptiv cu titlul: „Compoziția muzicală preferată”, în baza următoarelor criterii de succes: (a) descriu succint informația despre autorul compoziției muzicale; (b) caracterizez trăirea emoțională și expresivitatea conținutului de imagini; (c) utilizez corect terminologia muzicală în caracterizarea muzicii; (d) exprim opinia personală despre muzică.
- ⑤ Realizați jocul de cunoaștere „Ghemul de ață” în felul următor: (a) formulați întrebări la teme studiate după modelul celor din Chestionar; (b) adunați într-o cutie întrebările scrise pe bilețele; (c) prin aruncarea ghemului de ață de la un elev la altul, alegem cine va răspunde la întrebarea din bilețelul extras; (d) dacă răspunsul nu este corect, întrebătorul răspunde; (e) ghemul de ață se deapănă și fiecare participant formulează din memorie cea mai interesantă întrebare din cele rostite pentru următorul nod al „pânzei” create.
- ⑥ Comentați spusele ilustrului poet german J.W. Goethe: „Muzica îl face pe om să iasă din el însuși și din lume; ea îl înalță deasupra lui însuși și a lumii, fiind cea mai frumoasă revelație a lui Dumnezeu”.

Chestionar

1. Cum se definește muzica fără program?
2. De ce muzica fără program se numește muzică pură?
3. Prin ce se deosebește cunoașterea conținutului muzicii cu și fără program?
4. Care genuri de muzică pot fi considerate muzică fără program?
5. Cum descoperim conținutul în genurile muzicii fără program?